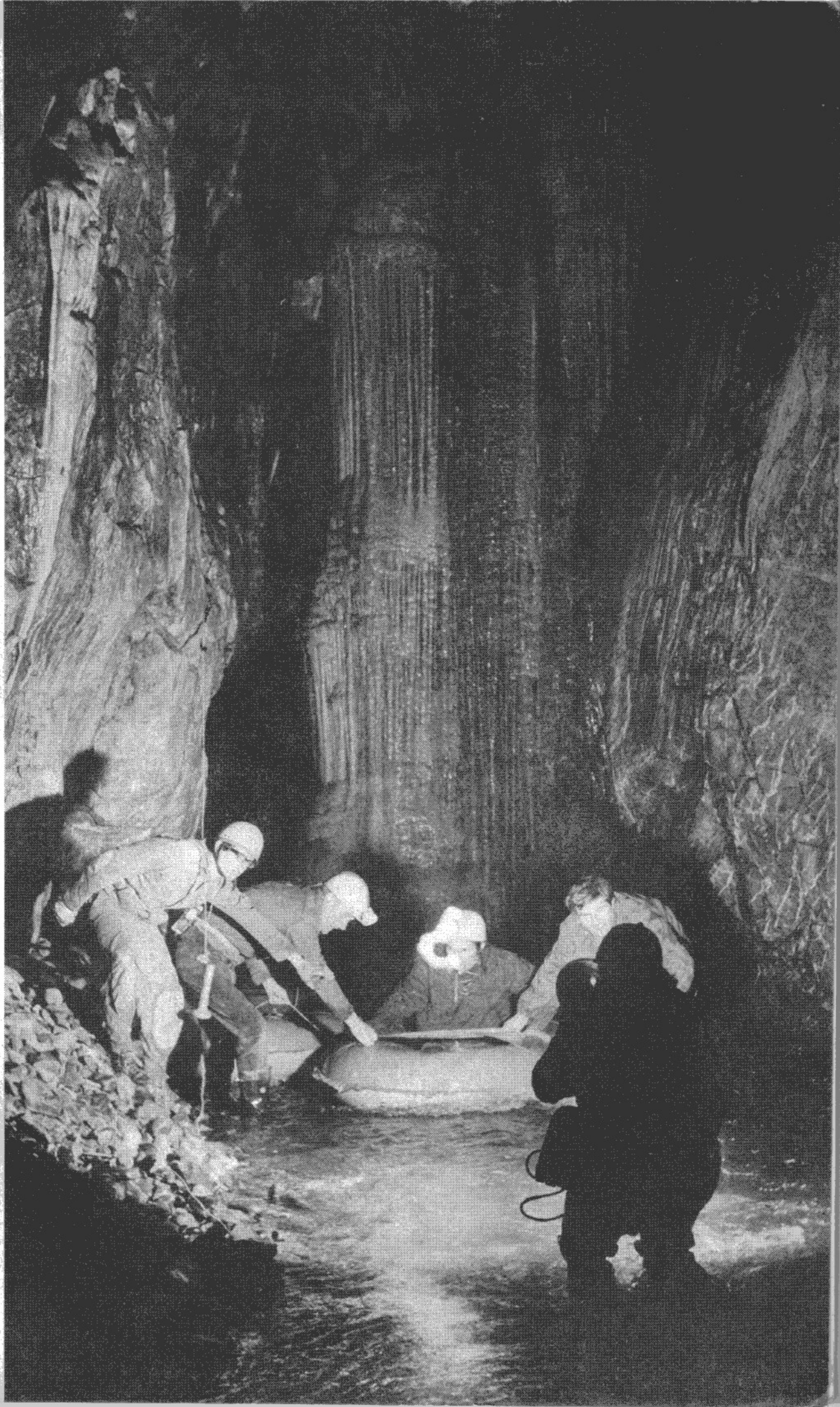


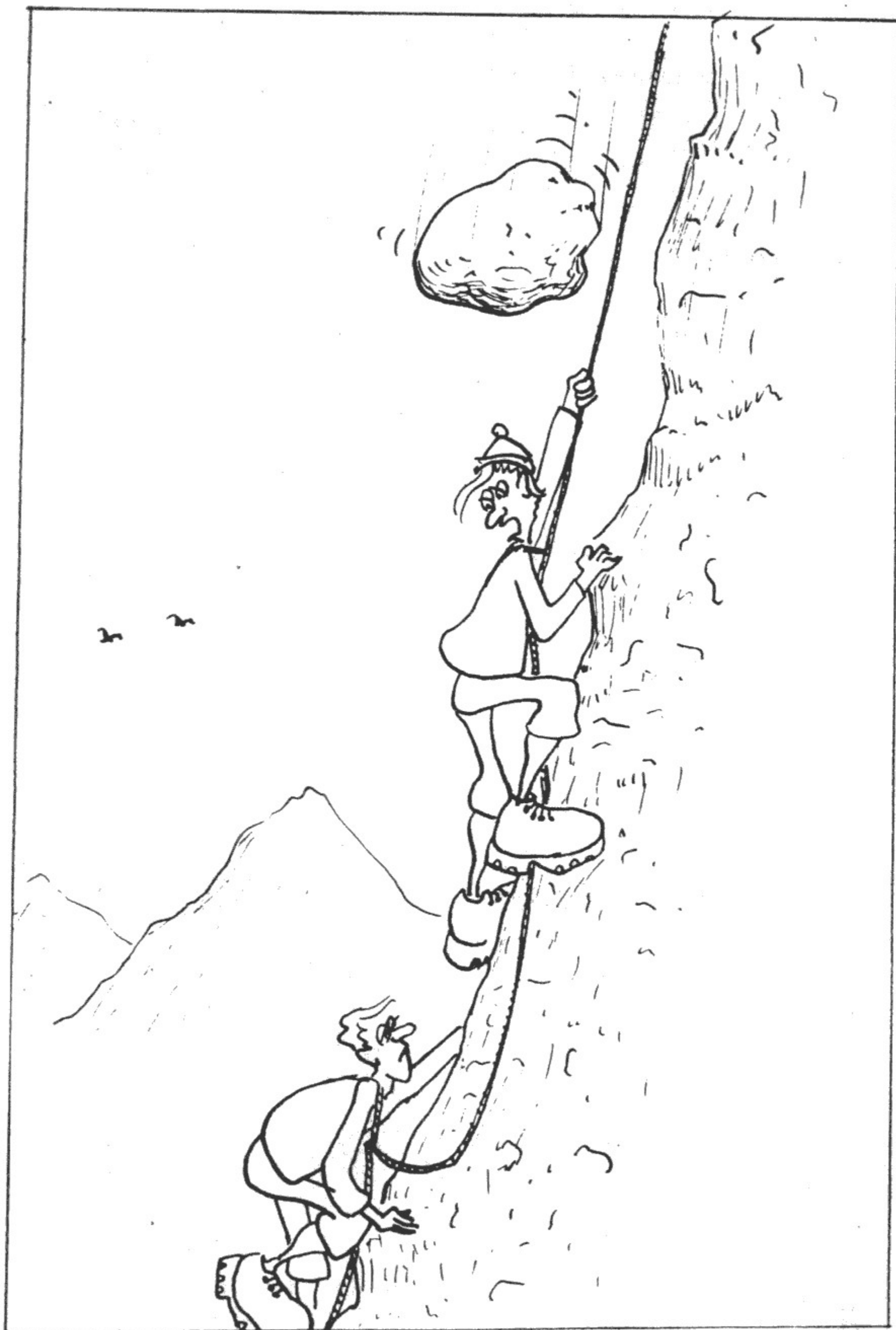


ZPRAVODAJ

stalagmit

1986 / 2-3





NECHÁPU CO TO MÁ ANČA ZA BLBEJ ZLOZVYK, HNED JAK NĚKAM PŘIJDE, ZAČNE UKLÍZET.

V příštím čísle přineseme další ukázky z výstavy kresleného humoru, která proběhla o VIII. setkání speleologů v Českém krasu s mezinárodní účastí dne 30. a 31.5.1986

O B S A H :

SPELEOLOGIE JE VÍCE NEŽ SPELEOALPINIZMUS V.Vojíř	4
ZOMREL OBJAVITEĽ DOMICE JÁN MAJKO M.Lalkovič	6
LEZENÍ VELKÝCH VERTIKÁL A.Zelenka: Lanová přemostění - 1.část	8
RED. : Máte věci na lezení ?!	11
TAJEMSTVÍ JEDOVNICKÉHO POTOKA M.Piškula: ROZHODUJÍCÍ OBJEVY V BÝČÍ SKÁLE	14
EXPEDICE HIMALAYA - přímé zprávy	18
ADMINISTRATIVNÍ ZABEZPEČENÍ EXPEDICE HIMALAYA .	22
ZE ZAHRANIČNÍCH CEST J.Urban: BELGIE	25
T.Mokrý: Trou d' HAquin	26
T.Mokrý a T.Staněk: Résurgence Lucienne	26
H.Havel: Trou Bernard	27
J.Urban: Han - sur - Lesse	27
J.Urban a T.Mokrý: LUCEMBURSKO	28
V.Velechovský: ZNÁTE JIZERKY ?	32
TECHNIKA J.Novotný: Ohlas na článek Video Caving	37
ZADÁNO PRO ŽENY	38
JAK TO VLASTNĚ JE	39
NÁŠ ROZHOVOR	42

Redakce žádá dopisovatele, aby do 1. listopadu 1986 zaslali do redakce přehled dosažených objevů v letošním roce.

Naši drazí čtenáři, stále máme nedostatek kvalitních černobílých fotografií a tak očekáváme od vás zajímavé snímky.

Distribuci zajišťuje:

ZO ČSS 1-06
SPELEOLOGICKÝ KLUB PRAHA
prac.skupina Stalagmit
Slezská 48
120 00 PRAHA 2

Adresa redakce:

S T A L A G M I T
(Vladimír Vojíř)
120 00 PRAHA 2 - SLEZSKÁ č.48

CENA VÝTISKU: z d a r m a

**STALAGMIT**

zpravodaj
České
speleologické
společnosti
určený
pro
členy
a
spolupracovníky

Vydává:

ZO ČSS 1-06
SPELEOLOGICKÝ KLUB PRAHA
120 00 Praha 2 - Slezská 48

Odpovědný redaktor:

VLADIMÍR VOJÍŘ

Redakční rada:

M.BAKOVSKÁ, DR.J.HROMAS,
K.KAČMAŘÍK, DR.L.KRAUS,
ING.L.PECOLD, V.VOJÍŘ

Tisk:

TISKAŘSKÉ ZÁVODY PRAHA
závod 5, provoz 53

Počet výtisků:

2.500

Evidováno odborem kultury NVF
pod č.j.: Kul/3-1904/82

DOPISOVATELÉ:

Dr.P.Bosák (1-01), Fr.Muchna (1-02), S. Fára (1-03), Dr.V. Cílek(1-04), St.Kácha (1-05), Dr.Fr.Skřivánek(1-07), V.Černohous(1-08), Dr.V.Cajz(1-10), Ing.P.Bašík(2-01), Ing.J.Seidl (3-01), J.Petersová(3-02), Ing.J.Voves (3-03), M. Zwetler (3-04), Fr. Baroch (3-05), V. Velechovský (4-01), Ing.L. Vavřinec (4-02), V. Balatka (5-01), Dr.R.Tásler (5-02), O.Jenka(5-03), J.Musil(5-04), E. Bartoň (6-01), L.Jakubcová (6-02), D.Kuchaříková(6-03), M.Sedlák (6-05), Dr.M.Kirchner(6-06), P.Vašík(6-07), H. Havel(6-08), Ing. M. Piškula (6-09), K.Skoupý (6-10), Dr. J.Himmel(6-11), Dr. J. Urban (6-12), P.Samuel(6-13), Ing. O. Šimíček (6-14), Ing. J. Fatka (6-15), Ing. F. Šmikmátor (6-16), Ing.V.Kacetl (6-17), J. Prokop (6-18), Ing.J.Kučera (6-19), O.Štos (6-20), I. Komárková (6-21), J.Gorecki(7-01), Ing.L.Benýšek (7-02), J.Cetkovský(7-03), D. Janák(7-04), M.Moravec (7-05), R.Sedlář (7-06), V. Rozsypal (7-07), V.Král(7-08), I.Kopec-ky(7-09), Zd.Tichopád (7-10)

A black and white illustration of a man climbing a rope. He is wearing a light-colored shirt, dark trousers, and boots. He is holding the rope with both hands and has one foot hooked over it. A large, gnarled tree trunk is visible on the left side of the frame.



ZOMREL OBJAVITEĽ DOMICE JÁN MAJKO

Na začiatku roku 1986 nás všetkých zarmútila správa, že rady jaskyniarov navždy opustil objaviteľ j. Domice - J á n M a j k o.

Jeho šlachetné srdce dotieklo krátko po dovŕšení životného jubilea dňa 29. decembra 1985. Odišiel človek, s menom ktorého sa spája kus histórie jaskyniarstva na Slovensku.

Ján Majko sa narodil 17. septembra 1900 v Dolnej Strede pri Seredi. Pochádzal z mnohopočetnej rodiny. Už po vypuknutí prvej svetovej vojny pracoval ako robotník v cukrovare. Vo februári 1918 ho povolali do armády. Narukoval do Pápy a po krátkom výcviku

sa dostal na front do Talianska. Po návrate z frontu začas pracoval v cukrovare v Seredi. Základnú vojenskú službu, ktorú začal ešte v rakúsko-uhorskej armáde, ukončil v septembri 1922. Na základe doporučenia vojenskej správy, koncom januára 1923, nastúpil do zboru pohraničnej finančnej stráže na oddelenie v Dlhej Vsi.

Pod vplyvom správ o objave Demänovskej jaskyne Slobody pozoroval pri svojich pochôdzkach okolie starej Domice. Časom dospel k názoru, že v jej okolí musia existovať ďalšie priestory. Jeho predpoklad sa stal skutočnosťou potom, keď v auguste 1926 preskúmal

starú Domicu. Práve v nej ho silný prievan doviedol nad hlbokú priepasť, čo bol vchod do nových priestorov. Do nich po prvýkrát prenikol, za pomoci svojich kolegov, 3. októbra 1926 a objavil Domicu - perlu slovenských jaskýň. Od tých čias sa ešte intenzívnejšie venoval jaskyniarskemu prieskumu. Za pomoci vojakov jelšavskej posádky roku 1928 zorganizoval prvý zostup do Bezodnej ľadnice. Popri tom vytrvalo hľadal spojenie Domicy s Čertovou dierou, čo sa mu podarilo roku 1929.

V júli 1929 ho preložili do Skalitého, na poľské hranice. Jeho objaviteľské úspechy boli trňom v oku príslušníkom pohraničnej stráže a preto sa na čas vytratil z kruhu tých, čo sa starali o ďalší osud Domicy. Po zdravotných ťažkostiach, keď odmietol preloženie do Medveďova pri Komárne, začiatkom októbra 1931 sa opäť vrátil do Slovenského krasu. Na oddelení v Silici si na prieskum jaskýň našiel nových spolupracovníkov.

Už v októbri prenikol do priestorov novej jaskyne, vedľa cesty do Siličky, kde neskôr s priateľmi objavil 360 m chodieb. V novembri 1931 objavil spodné časti Silickej ľadnice. V rokoch 1932-33 preskúmal Mestskú priepasť a dve komínovité priepasti južne od Silice. Aj keď sa neskôr stal zástupcom veliteľa oddelenia v Silici, nedokázal zabrániť intrigám, ktoré spriadali okolo jeho osoby. Práve tie roku 1936 spôsobili jeho odsúdenie a prepustenie zo služby u finančnej stráže. Pre existenčné problémy a pod vplyvom zmenených pomerov sa po prepustení z väzenia jaskyniam nemohol venovať naplno. Iba z diaľky sledoval dianie v Slovenskom krase a tešil sa na budúce prieskumy. Ale otázky objavu Domicy a ďalšej jaskyniarskej činnosti práve jeho pričinením zaplňali v tom čase jaskyniarsku tematiku Krás Slovenska.

V apríli 1944 sa stal spoluzakladateľom Jaskyniarskeho zboru. Z jeho poverenia už v máji 1945 navštívil Domicu, aby zistil rozsah škôd zapríčinený vojnovými udalosťami. V Slovenskom krase sa opäť začal venovať prieskumu jaskýň. Ešte v tom istom roku v ponore pod Červeným kameňom objavil aktívne riečisko. Roku 1946 objavil jaskyne Matilda a Milada. Roku 1947 preskúmal Kečovskú vyvieracku, jaskyňu na úbočí Mál, priepasti Lavička a Na kečovských lúkach, ponor Badjizér a Malú ľadnicu. Hlavné riečisko v Bezodnej ľadnici objavil roku 1949.

Po vytvorení SSS pracoval ako vedúci prieskumných a sondovacích prác v Slovenskom krase a Malých Karpatoch. Jeho zásluhou boli roku 1950 objavené nové

priestory jaskyne Driny. Začiatkom roku 1952 vstúpil do služieb Riaditeľstva pre cestovný ruch a o rok neskôr začal pôsobiť u Turistu n.p., kde ako referent pre výskum a ochranu jaskýň pracoval až do roku 1963. Naďalej sa venoval prieskumu Slovenského krasu. V priepasti Na kečovských lúkach roku 1952 objavil ďalšie priestory. Pod jeho vedením roku 1955 uskutočnili objav Brezoblatného riečiska v ponore Mokré lúky. Roku 1959 pomáhal objaviteľom nových priestorov Ardotskej jaskyne a viedol prieskum Babskej diery. O rok neskôr sa podieľal na ďalšom prieskume Milady a roku 1962 so spolupracovníkmi objavil ďalšie priestory v Bezodnej ľadnici. Okrem toho sa zaslúžil o spojenie starej a novej Bystrianskej jaskyne roku 1954, usmerňoval práce v Čachtickom krase, zúčastňoval sa prieskumu Borinského krasu, organizoval prieskum v okolí Štítniku, skúmal krasové útvary v okolí Kozích chrbtov v Nízkych Tatrách a vo Važeckom krase dosiahol čiastkové objaviteľské úspechy. Keď v marci 1963 Turista n.p. zrušil profesionálnu skupinu jaskyniarov ostal pracovať v Domici, ale už koncom roku odišiel na zaslúžený odpočinok.

O jaskyniarstvo sa zaujímal naďalej. Po obnovení Slovenskej speleologickej spoločnosti vstúpil do jej radov a začas pracoval i v Speleologickom poradnom zbore MK SSR. Stretávali sme sa s ním takmer na všetkých významných jaskyniarskych podujatiach. Roku 1976 mu ako prvému udelili plaketu Správy slovenských jaskýň. Za svoju významnú celoživotnú činnosť, popri ďalších oceneniach, obdržal na 9. Valnom zhromaždení SSS v novembri 1985 zlatú medailu.

Aj keď jeho cesta životom nebola ľahká, v jeho konaní vždy prevládala optimizmus. Všetci sme ho poznali ako človeka skromného, otvoreného, húževnatého a vytrvalého. Výsledky jeho statočnej práce hovoria nakoniec sami za seba. Za nezištnú prácu, ktorú za svojho skutočne plodného života vykonal na poli speleológie, mu preto patrí naša vďaka a uznanie.

Ing Marcel Lalkovič

Pozn. redakce:

Také Česká speleologická společnost ocenila významné zásluhy Jána Majka a dne 19.12.1985 mu bylo rozhodnutím ústředního výboru uděleno čestné členství za celoživotní práci a zásluhy ve speleologii.

LEZENÍ VELKÝCH VERTIKÁL

Lanová přemostění
1. část

Tonda Zelenka

Určitý ohlas, který vyvolal článek ve Stalagmitu [1] popisující cvičnou akci amerických záchranářů na **Đáblově věži** ve státě **Wyoming**, přiměl autora tohoto seriálu blíže zde nastínit mnohostrannou problematiku vodorovných i ukloněných lanových přechodů.

Jak vyplývá z následujícího textu, je vystrojování "tyroláků" záležitostí velice odpovědnou a speciálně odbornou a má význam skutečně praktický: nachází překvapivě široké použití nejen v horolezectví a ve speleologii, ale také např. při záchraně osob z vyšších pater hořících budov [2].

Pojednání o přemostění rozdělíme do dvou principiálně odlišných částí: dnes si popíšeme několik zvláště ilustrativních případů, kdy pomocí lanových přechodů či lanovek byly vyřešeny náročné lezecké problémy; v příštím Stalagmitu se pak budeme podrobněji zabývat technickou a taktickou stránkou vystrojování.

Prvý příklad bude z oblasti expedičního horolezectví [3/]. Při průstupu východní stěnou hory **Mount Everest** v roce 1983 narazila americká expedice ve výšce 5.425 m na mohutnou skalní bariéru pilíře **Lowe Buttress**, vysokou téměř 1.100 m. Velké množství expedičního materiálu pro lezení dalších 3.400 m na vrchol hory a k vybavení horních čtyř táborů se rozhodli transportovat nahoru pilířem pomocí ukloněné lanovky. S horní partie bariéry byl jeden konec sem v celku dopraveného lana (délka lana 1.220 m) snesen dolů malou raketou, jakou používají námořní záchranáři. Pak byly zřízeny dva šikmé výtahy:

spodní, poháněný motorem o síle 3,68 kW, transportoval jednotlivé zátěže do hmotnosti 36 kg do výše 305 m; horní (vysoký 213 m) fungoval na principu protiváhy pytle naplněného sešlapaným sněhem. Celkem bylo takto vytaženo na vrchol **Lowe Buttress** přes půl tuny materiálu!

Velice poučné - viz obrázek na str. 80 citované práce [3] - je rozložení lanka u horního bodu lanovky před odpálením rakety: aby se pravidelně odvínovalo a nehrozilo nebezpečí jeho přetržení počátečním dynamickým rázem, bylo třeba je pečlivě "cik-cak" rozprostřít na sněhové plošině do tvaru připomínajícího rybí kostru (tzv. "fishbone pattern").

Druhý příklad [4,5/ je nám, jeskyňářům, bližší. Roku 1984 byli **Britové** na své speleo-expedici do oblasti **Papua-Nová guinea** (ostrov **New Britain**, pohoří **Nakanai**) nuceni celkem 10x (!) překročit divokou řeku **Nare**. Přemostění, jejichž sama pojmenování hovoří za mnohé (**Poseidon**, **Andrea Doria**, **Řvoucí útesy**, **Apokalypsa**!), byla v první fázi budována za pomoci vrhací kotvy; ta se přes řeku buď házela rukou, nebo vystřelovala dělem na stlačený vzduch. V závislosti na konfiguraci skalních břehů a na vystrojovacích možnostech překonávali pak lezci řeku buď napůl ponoření v dravém proudu, nebo i vysoko nad ním: 27 metrů dlouhý tyrolák nazvaný "**Bludný Holanďan**" se tyčil 18 m nad řvoucí řekou.

Expedice do tohoto systému jsou vůbec značně náročné: vstupní šachta je hluboká 230 m (10 mezikotvení plus dvě deviace) a jeskyňáři museli v podzemních táborech kvůli hřmotu "vrící bílé vody"

spát s tlumiči hluku na uších. Koncové místo systému, hrdlo **Armageddon**, popisují i dosti otrlí Angličané pouze v superlativech: ... s řevem startujícího Concordu se řítí 20 tun vody za sekundu do skalní nálevky 4 m široké a 2 m vysoké ... ve speleologické terminologii není slov k popsání tohoto pekla - žádný člověk jím nemůže projít živý !"

Pro další příklad využití horizontálního přechodu v jeskyni nemusíme chodit nijak daleko - mnozí z nás důvěrně znají "**Indián-híd**" (**Indiánský most**) z napjatých ocelových lan v maďarské propasti **István-lápai-barlang** [6] v pohoří **Bükk** [7] nedaleko města **Miskolc**.

Třetí akci toho druhu si popíšeme podrobněji [8]. Má sice zdánlivě dosti typických prvků tzv. "**Big show**", ale na druhé straně si lze při pečlivém prostudování její přípravy a průběhu uvědomit a zafixovat mnoho důležitých skutečností a informací !

Vzdušným lanovým traverzem byla překlenuta mohutná průrva **Roy Gap** v Západní Virginii, U.S.A. - šířka 162 m, hloubka 137 m; viz. obr. 1. Akce se konala ve dnech 29. a 30. května 1982, vedle čtyř vystrojovaných lezců a dvaceti přizvaných hostů "byl přítomen i obvyklý počet čumilů". Po bhlídce terénu se účastníci rozdělili do dvou skupin: jedna vylezla na **Senekovy skály** (**Seneca Rocks**) k místu nazývanému "**East Broadway**", druhá na sousední **Jižní pilíř** (**Southern Pillar**) k hornímu vyústění **Velkého komína** - kotvicí místo zde leželo asi o 24 m výše. Klíčová fáze vystrojení, tj. přeprava prvního lana přes hlubinu, byla nesmírně usnadněna použitím na zakázku vyrobeného děla na vystřelování lana. Má ráži jednoho palce (25,4 mm), nabíjí se černým střelným prachem a vystřeluje kovovou tyč délky 91 cm, na které je připevněno bod přímo nosné lano, nebo - kvůli vyšší přesnosti zásahu - lehčí šňůru o průměru cca 3 mm. Na vzdálenost 600 stop (183 m) střílí obdivuhodně přesně: cílová plocha na **Jižním pilíři** o rozměrech 2,4 x 4,6 m (tedy 11 plošných metrů) byla za-

sažena přímo ve středu ! Nechme vyprávět přímého účastníka [8]: "Prvým, magickým momentem akce bylo střelení z děla. **Kyle** přepečlivě měří úhel výstřelu. Je vítr příznivý ? ... Přeměření ... Varování lezcům na protější straně ... Okamžik očekávání ... Exploze přervala ticho - svištění odvíjející se šňůry sledující střelu, která v perfektním oblouku směřuje na **Jižní pilíř**. Zástupy diváků tleskají a aplaudují, když muž ukrytý za stromem na cílové ploše udělal jediný (!) krok vpřed a zvedl střelu vysoko nad hlavu".

Kotvicími body na obou stanovištích byly stromy, na **Senekových skalách** bylo kotvení ještě zesíleno pomocí velkého balvanu. Nosným lanem bylo oranžové záchrannářské **Bluewater "Superline"** o průměru 5/8 palce, tj. 15,9 mm !; pomocné tahací lano bylo zkombinováno ze stopadesátistopových (á 45,7 m) kusů záchrannářských lan téže firmy barev oranžové a zlaté o průměru 11,1 mm nebo 12,7 mm. Rozdíl barev opletů pak velmi usnadnil technické manipulace při vlastním provádění traverzu.

Malá poznámka: Čtenář nechť si laskavě povšimne nezvykle velkého průměru hlavního lana: 15,9 mm ! Tato "**superlana**", určená výhradně pro záchrannářské profi-týmy, nejsou nabízena v normálních prospektech a katalogích, takže je obtížné získat přesné informace o jejich vlastnostech. Jelikož však firma **Blue Vater Ltd** [9] dosahuje u svých "**bežných**" kernmantlů o průměru 11,1 mm statické nosnosti 7.000 liber (3.175 kp), lze si určitou představu o kvalitě zde použitého hlavního lana jistě udělat. Nemůže být o mnoho horší než "**šestnáctka**" blízkého konkurenta, firmy **PMI**; jejich lano má deklarovanou [9] statickou nosnost 13.750 - 14.465 liber, tj. 6.237 - 6.561 kp ! Nechť uvedená čísla jsou varovným mementem všem, kteří by k vystrojování horizontálních přechodů chtěli použít pouze jednoduché lano o průměru 11 mm nebo dokonce 9 mm firmy **JUTA, n.p.** **Dvůr Králové n. Labem !!!**

Vraťme se však zpět na **Senekovy**

skály: k dosažení optimálního počátečního napnutí nosného lana a k tahání traverzujících byly použity ruční vrátky - tyto malé a vysoce účinné navijáky ušetřily mnoho námahy. Přesným měřením torzní síly v ose prvního (napínacího) vrátku získali lezci dobrou představu o napětí v hlavním laně; další dva (viz. obr. 1) byly používány pro přetahování osob i nákladu pomocí soustavy výše zmíněných barevně odlišených tahacích lan. Vzhledem ke značné délce traverzu bylo nezbytné tato pomocná lana kluzně zavěsit na lano nosné; jediné tak v nich mohlo být udržováno potřebné konstantní napětí. Zavěšení se provedlo tak, že na obou koncích každého kusu pomocného lana byla uvázána pevná oka, v nich pak přes karabiny připojena krátkou smyčkou kladka s výklopnými bočnicemi, která se volně posouvala po nenastavovaném nosném laně. Uzly na pomocných lanech snadno procházely jak velkými směrovacími kladkami (tzv. "Knot passing pulleys"), tak i přes bubny obou transportních vrátek.

Použití lanového děla zkrátilo čas transportu lan přes kaňon na pouhé dvě hodiny [!]; další práce se pak nesmírně ulehčily díky navijákům. Byl tak zdárně vyřešen jeden z klíčových problémů realizace takových velkých podniků - dostat správné lidi a kvalitní materiál ve vhodný čas na vhodné místo. Stále však přetrvává jiná potíže - peníze; na akci bylo zapotřebí lezeckého materiálu za více než 5.000 \$, použitá radiotechnika stála skoro 6.000 \$! Detailní seznam výzbroje je uveden v závěru tohoto článku.

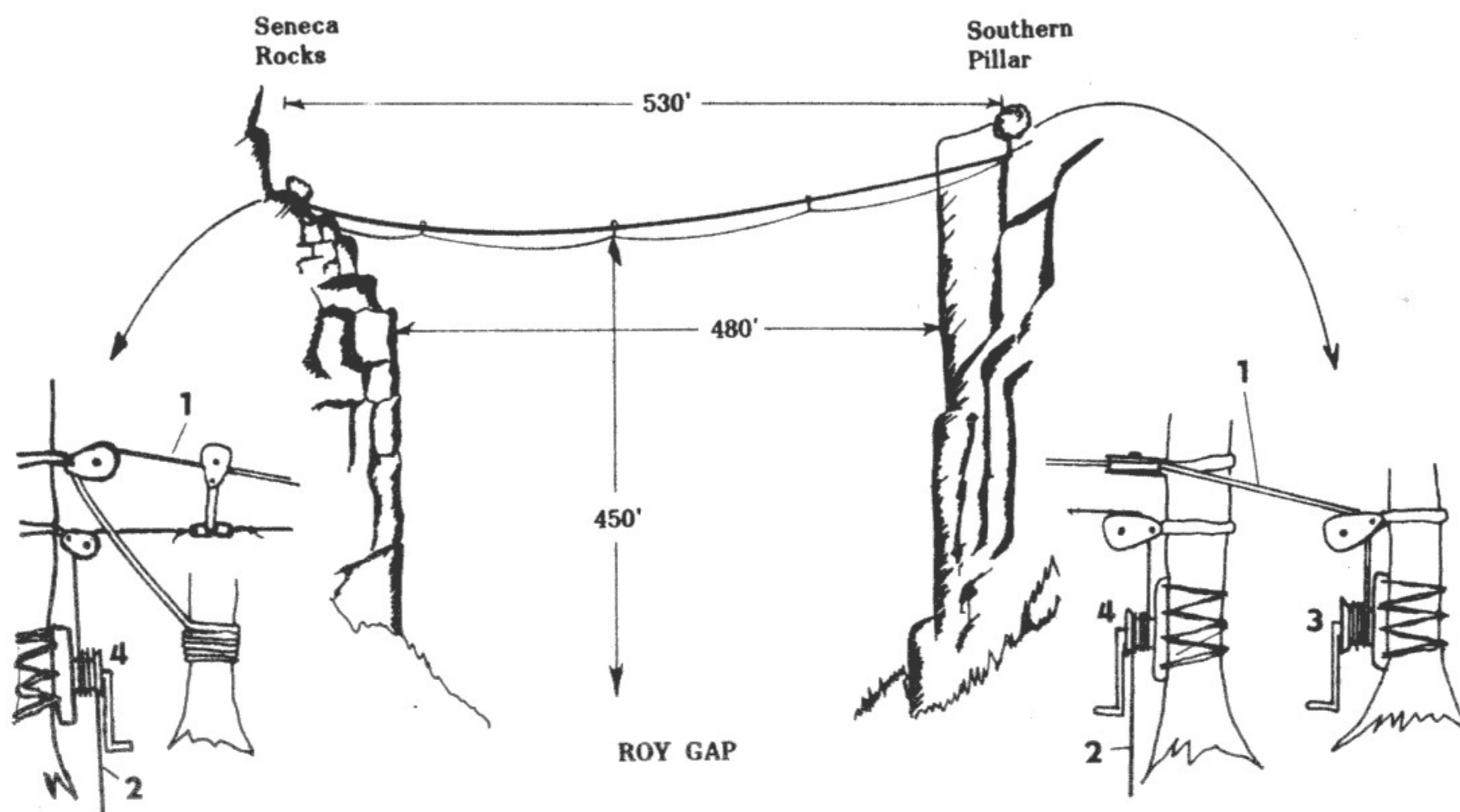
Po ukončení vystrojovacích prací zbyly neupotřebeny na hlavní skále (Seneca Rocks) dvě karabiny se šroubovou pojistkou a jedna široká kladka, na Jižním pilíři přebývala jedna lanová podložka ! Zájemci o traverzování z řad příznivých hostů si museli přinést svůj vlastní sedací úvaz a kvalitní karabinu.

Traverz zůstal vystrojen dva dny; za tu dobu přemostění absol-

vovalo celkem 21 osob. Čas přechodu lezce byl 20-30 minut. Většinou se vezla jedna osoba, jednou dva lidé a v ojedinělém případě dokonce tři: živá "oběť" v nosítkách, její průvodce - spiderman a fotograf. Napětí v nosném laně nikdy nepřekročilo hranici 1.400 liber (635 kp), což je při kvalitě vystrojení dostatečně bezpečné. Jeden z lezců popisuje své pocity takto [8]: "Traverz byl pro každého z nás fantastickým zážitkem... Úprava sedacího úvazu...klapnutí připojovací karabiny...dlouhý pohled přes hlubinu a vrátek začíná odvíjet stupeň našeho napětí! Vítr hvízdá okolo uší - všichni se tváří nadmíru vážně...Krok přes skalní hranu a dno Roy Gap se rázem propadá do závratné hloubky 450 stop ... Je to zážitek, který se liší od lezení velkých vertikál - lezec zde pod sebou nemá absolutně nic ! Je to jako být zavěšen v sedáku pod helikoptérou..."

Na závěr první části povídání o tyrolských traverzech nebude jistě na škodu vyslechnout některá doporučení vedoucího právě popsané akce, K. Isenharta - mimochodem i tvůrce "Super-racku" [10]: "Cítím se povinen zdůraznit všem, kteří se chtějí pustit do podobných přemostění, že při neodborném provádění se z nich stávají podniky velice nebezpečné ! Stále se musíme pohybovat v intervalu bezpečnosti statického režimu našeho lana - obvykle do hranice 11 jeho celkové nosnosti; hodnota bezpečnostního koeficientu nemá tedy klesnout pod 9. Máte-li možnost měřit napětí v nosném laně, využijte ji - je to velmi poučné ! Aby uzly na lanech prošly vodícími kladkami, je nutné jejich volné konce pečlivě přichytit lepicí páskou k lanu. Pokud hodláte transportovat osoby dvě, nebo úměrně jímtežký náklad, použijte buď jednoduché vysoce kvalitní lano průměru 5/8 palce (15,9 mm !), nebo lana slabší zdvojená (průměr 11,1 - 12,7 mm). Obě lana pak musí být naprosto stejně vypnuta - nejlépe metodou "self-equalizing".

Kamarádům, kteří by se chtěli



OBR. 1 VYSTROJENÍ TYROLSKÉHO TRAVERZU NA ROY GAP

1 - Hlavní (nosné) lano, 2 - Systém tahacích (pomocných) lan, 3 - Naviják s měřičem napětí lana, 4 - Transportní naviják.
Délkové údaje ve stopách: 530' = 161,5 m, 450' = 137,2 m, 480' = 146,3 m.

do něčeho podobného pustit, přinášíme seznam veškerého materiálu použitého na Seneca Rocks:

Senekovy skály

- 1 ruční naviják
- 2 vysílačky UHF (krátkovlnné)
- 1 lanové dělo + 244 m šňůry o průměru 3,2 mm
- 4 lana Bluewater Superline Orange rescue rope, průměr 11,1 mm nebo 12,7 mm, délky á 150 stop (45,7 m)
- 2 lana téže kvality á 9,1 m
- 3 lana téže kvality á 4,6 m
- 1 slaňovátka "Rappel-rack"
- 7 širokých kladek
- 2 kladky o průměru 10,2 cm
- 2 kladky o průměru 4,6 cm - všechny použité kladky s výklopnými bočnicemi !
- 4 blokanty Gibbs s pružinami ("Spring loaded model")
- 24 karabin se šroubovou pojistkou

- 10 karabin bez šroubové pojistky
- 6 smyček délky á 31 cm (tzv. "Jumper slings")
- 2 kotvicí smyčky á 61 cm
- 2 kotvicí smyčky á 122 cm
- 1 nastavitelný sedací úvaz
- 1 závěsné lankové zařízení pro záchranná nosítka
- 1 závěsná záchranná nosítka
- 3 lanové podložky

Jižní pilíř

- 2 ruční navijáky
- 2 vysílačky UHF
- 1 lano Bluewater Superline Orange rescue rope, průměr 5/8 palce (15,9 mm), délka 600 stop (183m)
- 4 lana Bluewater Gold rescue rope průměr 11,1 mm nebo 12,7 mm, délky á 45,7 m
- 3 lana téže kvality á 15,2 m
- 1 slaňovátka "Rappel-rack"
- 4 široké kladky

- 2 kladky o průměru 10,2 cm
 - 18 karabin bez šroubové pojistky
 - 1 zařízení na měření torzní síly
 - 2 kotvicí smyčky á 1,8 m
 - 2 kotvicí smyčky á 1,2 m
 - 2 kotvicí smyčky á 61 cm
 - 4 smyčky á 31 cm ("Jumper slings")
 - 3 blokanty Gibbs s pružinami
 - 1 roľe kvalitní plastické lepící pásky
 - 2 lanové podložky.
- Toť vše ...

Příště přineseme teorii i praxi, techniku a taktiku lanových přemostění !

Použité literární prameny:

- | 1| Zelenka A.: Stalagmit 1985/1, 8
- | 2| Caldwell L., Fischesser M.: NSS News 43/9, 293 (1984)
- | 3| Morrissey J.D.: Nat. Geogr. Mag. 166/1, 79 (1984)
- | 4| Gill D.: Descent 1985/64, 20
- | 5| Gill D.: Descent 1985/65, 25
- | 6| Kordos L.: Magyarorszag barlangjai. Gondolat, Budapest 1984, 326 s.
- | 7| Sándor A.: Bükki Nemzeti Park. Mezögazdasági Kiadó, Budapest 1983, 445 s.
- | 8| Isenhardt K.: Nylon Highway 20, 22 (1985)
- | 9| Prospekty 1985 fy Blue Water Ltd. (Carrollton, Ga., U.S.A.) Katalog No. 109 fy Pigeon Mountain Industries, Inc. (Lafayette, Ga., U.S.A.)
- | 10| Isenhardt K.: Nylon Highway 1, 17 (1974)

PŘÁTELE
NEODKLÁDEJTE NAPSÁNÍ
SVÝCH
PŘÍSPĚVKŮ
A O SVÝCH CESTÁCH
OBJEVECH
I NÁPADECH
PIŠTE
NEPRODLENĚ
ABY BYL STALAGMIT
AKTUÁLNÍ

Máte věci na lezení ?!

Jak již každý jeskyňář poznal, není tak jednoduché získat potřebné vybavení pro pohyb v jeskyních. Mimo dobré přilby a karabin i s pojistkou, nikoliv právě nejlepšího lana z čs. produkce, ještě příležitostně nějaké ty skoby z dovozu, nelze u nás koupit vůbec nic. Pomůcky pro jeskyňáře se u nás ani nevyrábí a bohužel se k nám ani nedováží ! Jeskyňáři si potom zhotovují každý pro sebe sedačky, blokanty, slaňovátka, světla a další. Pochopitelně výsledek bývá různý a bezpečnost některých členů lze uchránit pouze tím, že jim jejich "výrobek" zahodíme.

Ti co mají originální vybavení, tak si ho přivezli z kapitalistického státu. Nebo jim ho přivezl někdo ze známých či příbuzných.

Protože tento problém přetrvává u nás již od ustavení České speleologické společnosti v r. 1978, nezbyvá než doporučit aby si zájemci nechali přivést od svých známých ze zahraničí to co potřebují.

Když však žádáte o takovou službu některého příbuzného nebo známého, většinou je základem pro úspěch vyslat jej na konkrétní adresu a pro konkrétní věc.

Z toho důvodu přinášíme na následující stránce přeložený a námi doplněný a upravený informační tiskopis fy Hollender + Kittel.

Snad se nám tak podaří usnadnit hledání obchodu vašim známým, kteří chtějí prokázat laskavost a umožnit vám bezpečné lezení v jeskyních.

Do budoucna doufejme, že se orgánům společnosti podaří nalézt v součinnosti s nadřízenými složkami řešení pro standardní vybavení členů základním lezeckým materiálem, ať již z dovozu, či z produkce některého československého podniku.

■ red ■

Všem našim speleologům, kteří zavítají do Vídně, doporučujeme navštívit obchod firmy

Hollender + Kittel

kde naleznete vše potřebné pro činnost v jeskyních. A navíc se zde domluvíte také česky.

Naleznete zde:

■ VŠE PRO JESKYNĚ

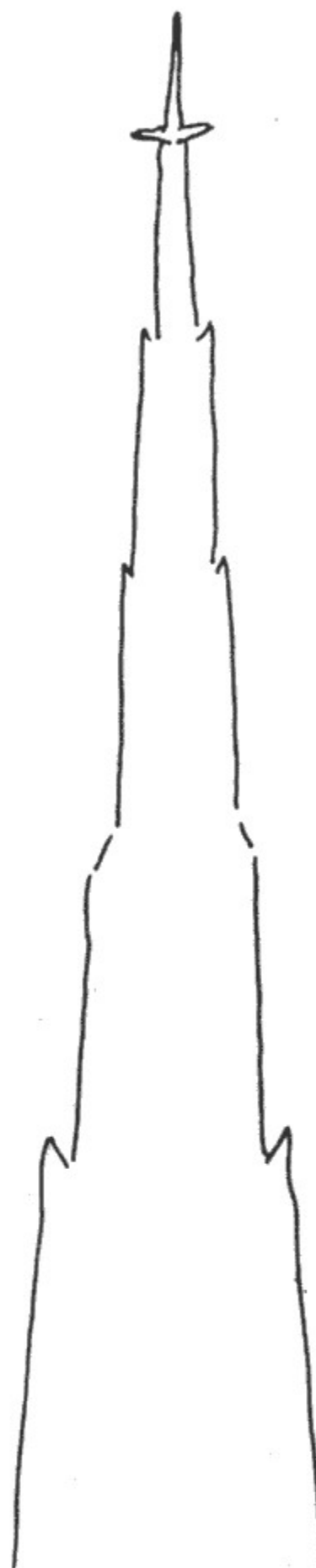
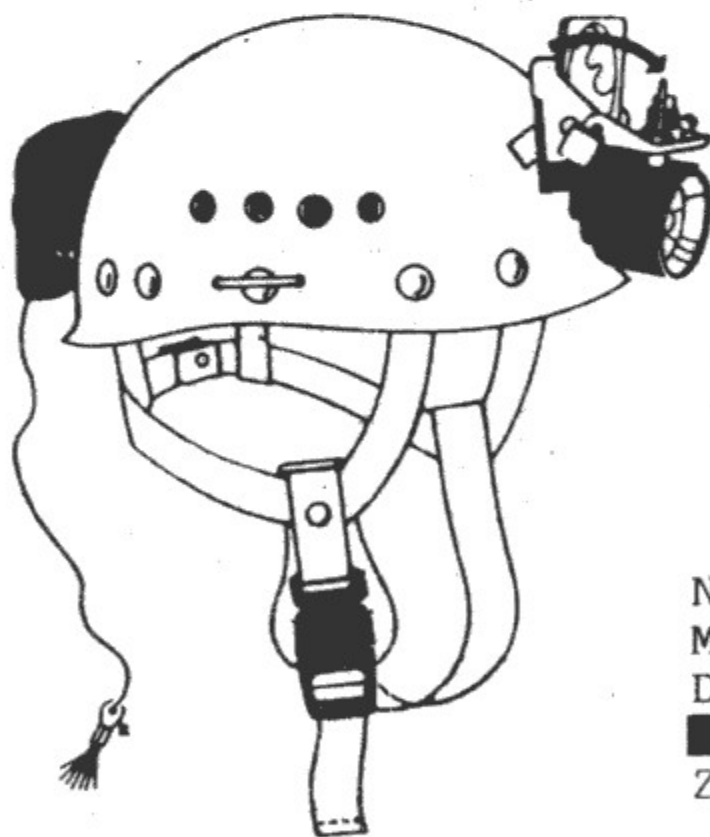
Osvětlení - Šplhadla - Slaňovací pomůcky - Expanzivní nýty SPIT - Karabiny - Lana - Oblečení

■ SPELEOLOGICKÝ MATERIÁL

Francie (firma Petzl, TSA)
Švýcarsko (firma Jumar, Mammut)
Rakousko (firma Stubai, Edelweiss)
USA (firma Gibbs, Estwing)
NSR (firma Edelrid)

■ KNIHY O JESKYNÍCH + MAPY

Mezinárodní literatura - Věda - Katastrální knihy - Speleologická technika - Plakáty.



NA POŽÁDÁNÍ KATALOGY SPELEO
MATERIÁLU A KNIH ■ ZÁSILKY
DO CIZINY ■ DÁRKOVÉ BALÍČKY
■ TISKOVINY ■ DODÁ NEJBLIŽŠÍ
ZAHRANIČNÍ FIRMA :

HOLLENDER+KITTEL

A - 1030 Wien, Rasumofskygasse 34/17 Tel.: (0222) 73 29 694

POTÁPĚČI NA PODZEMNÍM TOKU

TAJEMSTVÍ JEDOVNICKÉHO POTOKA

ROZHODUJÍCÍ OBJEVY V BÝČÍ SKÁLE

Od počátku řešení problému Jedovnického potoka ze strany Býčí skály se na výzkumech podíleli potápěči. První sestup pod hladinu jeskyně v našich zemích uskutečnil Gunter Nouackh v Šenkově sifonu j. Býčí skála roku 1912. S použitím modernější techniky se v šedesátých letech pokoušeli potápěči překonat přítokový sifon v Nové Býčí skále a propojit vývěr Jedovnického potoka se Sobolovou jeskyní. I když Fadrnovy a Matouškovy pokusy nevedly k překonání vodních překážek, přispěly k poznání charakteru přítokového sifonu. Teprve v roce 1976 dosáhli potápěči z dnešního brněnského Labyrintu ve spolupráci se skupinou ADAST částečného úspěchu. Po několika stovkách hodin práce vytěžili ze sifonu přes 30 m³ štěrku a po zadřevění jeho svahů pronikli nejužším místem do malé vzduchové kapsy do vzdálenosti asi 40 metrů. Zaměřený směr sifonu se stal podkladem pro projekt, podle kterého překonali v roce 1984 speleologové z ADASTu přítokový sifon umělou štolou. Po zásluze byl přejmenován na "Sifon dřiny". Nově objevenou částí, kterou nazvali "Prolomená skála", pronikli jeskyňáři 400 metrů proti proudu Jedovnického potoka, směrem k Rudickému propadání. Jejich postup zastavil další sifon. K jeskyním Rudického propadání zbývalo ještě jeden a půl kilometru.

Poprvé jsme se pokusili překonat přítokový sifon v Prolomené skále v únoru 1984. Pokus však nebyl úspěšný. Po roce přípravy a promýšlení úprav výstroje, které byly nezbytné pro velmi nízké, obtížně průlezné chodby sifonu, jsme další pokus zahájili 30.12.1984.

Po čtyřiceti minutách napětí se vrátil Mirek Měkota zpět.

Podářilo se mu dosáhnout jezera v mohutné prostoře před sifonem! Naše radost byla obrovská. Dohady a odhady se jen sypaly. Půjde sifon vyčerpat? Jak daleko bude možné projít? Jaké budou jeskyně, které za sifonem objevíme?

Odpověď na tyto otázky jsme dostali další týden. Připravili jsme se na delší pobyt za sifonem a 5. ledna jsme znovu vyrazili na Býčí skálu. Pro akci bylo velmi příznivé počasí. Teplota klesla pod -20° C. To nám sice trochu zkomplikovalo ranní rozjezd techniky, ale na druhé straně jsme měli bezpečnou záruku toho, že nepříjde velké voda.

Ve dvojici (M. Piškula a M. Měkota) jsme proplavali sifon poměrně snadno podle nainstalované vodící šňůry. Bylo však jasné, že ji později bude třeba opravit. Místy jsme se totiž doslova protlačovali mezi stropem chodby a jejím dnem. Břehy jezera na druhé straně sifonu jsou velmi strmé, pouze v místě kde do něj přitéká potok, je svah mírnější, a lze zde pohodlně vystoupit na břeh.

Na dva metry široké štěrkové terase která vystupuje jen asi 15 až 20 cm nad úroveň vody v jezeře, jsme odložili potápěčské přístroje, a připravili si karbidky. Vyrázili jsme proti proudu Jedovnického potoka. Dómovitá prostora přechází po dvaceti metrech do říční chodby. Její strop postupně klesá, a asi po sto metrech se přibližuje téměř k vodní hladině.

Když jsme se dostali k této překážce, měli jsme obavu, že je před námi další sifon. Neoprenové obleky nás chránily před chladem vody, když jsme se začali plazit ke sníženému místu. Za chvíli jsme viděli, že chodba není úplně uzavřena, a že se strop po několika metrech opět zvedá. Dostali jsme se opět do velké prostory s monumentální krápníkovou výzdobou.

Cesta byla volná. Chtěli jsme se dostat co nejdál. Místy jsme téměř běželi, abychom první průzkum zvládli v určeném časovém limitu. Postupovali jsme rychle dopředu, protože chodby byly široké 5-6 metrů a jejich výška se pohybovala od dvou do šesti metrů. Pouze v jednom místě klesla pod metr.

Neustále jsme sledovali tok Jedovnického potoka. Asi po půl hodině postupu se zopakoval starý známý jev. Strop se začal přibližovat hladině a tentokrát se s ní opravdu spojil. Dostali jsme se k calšímu sifonu.

Ještě jsme však nezoufali, protože jsme měli v záloze suchou chodbu, kterou jsme viděli asi padesát metrů zpět, na pravém břehu potoka. Vystoupili jsme na zával, který bránil přímému pohledu do chodby. Otevřel se před námi mohutný tunel, široký alespoň deset metrů a nejméně osm metrů vysoký. Ústí do největšího domu, jaký jsme v této části jeskyně zatím viděli.

Mohli jsme pokračovat v průzkumu. Minuli jsme malý potůček, který padá dolů s komína a ztrácí se v sedimentech.



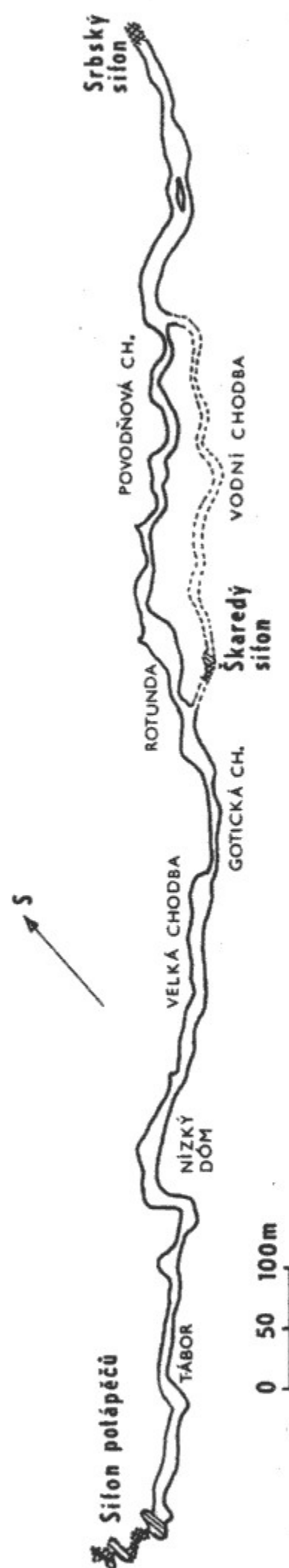
Foto: Ing.M.Piškula
K překonání Sifonu potápěčů se 30.12.1984 připravuje M. Měkota

Asi po čtvrt hodině jsme opět uslyšeli bublání potoka. Podařilo se nám sifon obejít. Několika kroky jsme seběhli z Povodňové chodby dolů do potoka. Cesta po proudu nás zatím nezajímala. Postupovali jsme dál směrem k Rudickému propadání. Po deseti minutách jsme byli u dalšího sifonu. Žádnou boční chodbu jsme tentokrát nenašli. Nezbylo nám, než se obrátit na zpáteční cestu.

Nevrátili jsme se hned do Povodňové chodby, ale sledovali jsme nejdříve tok potoka. Za Povodňovou chodbou odbočuje do nízkých plochých chodeb. Plazit jsme se sice nemuseli, ale většinou jsme lezli po čtyřech. Asi po 200 metrech jsme se dostali k bahnitému jezírku. Jeho hladina byla pokryta chuchvalci saponátové pěny. Nízký tmavý strop a bahnité břehy nás přivedly k pojmenování - Škaredý sifon. Podle vzdálenosti, kterou jsme prošli po proudu, jsme usuzovali, že jsme se dostali na opačnou stranu sifonu, který jsme obešli Povodňovou chodbou. Vrátili jsme se do ústí Povodňové chodby a šli jsme zpět cestou, kterou jsme přišli. Snažili jsme se odhadnout délku jeskyně. Nakonec jsme se rozhodli použít pásma, které jsme měli s sebou. V rychlosti jsme změřili vzdálenost 500 metrů a z času, který jsme potřebovali k návratu, jsme odhadli vzdálenost koncového sifonu na více než 1.500 metrů. Vypršel nám však časový limit, a museli jsme nastoupit cestu zpět.

Když jsme se vrátili ke kamarádům před sifonem, museli jsme jim několikrát popsat, jak jeskyně vypadá. Z odhadu vzdálenosti se dalo usuzovat, že jsme se dostali až k Srbskému sifonu, který je koncovým bodem Rudického propadání. Po návratu na "Adastáckou" základnu před jeskyní jsme tento problém probrali ze všech stran. Bez přesnějšího měření se však nikdo neodvažoval této možnosti uvěřit. Program pro příští den byl jasný. Zaměření průběhu celého objeveného úseku a pořízení fotodokumentace.

Průzkumnou skupinu doplnil Luděk Černík, abychom mohli efektivněji pracovat při měření a fotografování. Přes sifon jsme šli postupně. Chodba je velmi nízká a dva potápěči by si navzájem spíš překáželi. Během dvaceti minut jsme se šesli na štěrkové terase na břehu Jezera potápěčů. Večer před tím totiž vznikly první nové názvy. Celý úsek jeskyně byl pojmenován Proplavaná skála. Sifon, který jsme překonali, dostal název Sifon potápěčů a prostora před ním Dóm s Jezerem potápěčů. Při přípravě fotoaparátů jsme zjistili, že fotografování nebude bez problémů. Protože jsme si na sobě museli nechat mokré obleky, stoupal nad každým z nás oblak páry. Pustili jsme se do práce. Chodba příliš nemeandruje a tak nám metry v zápisníku rychle přibývaly. Měři-

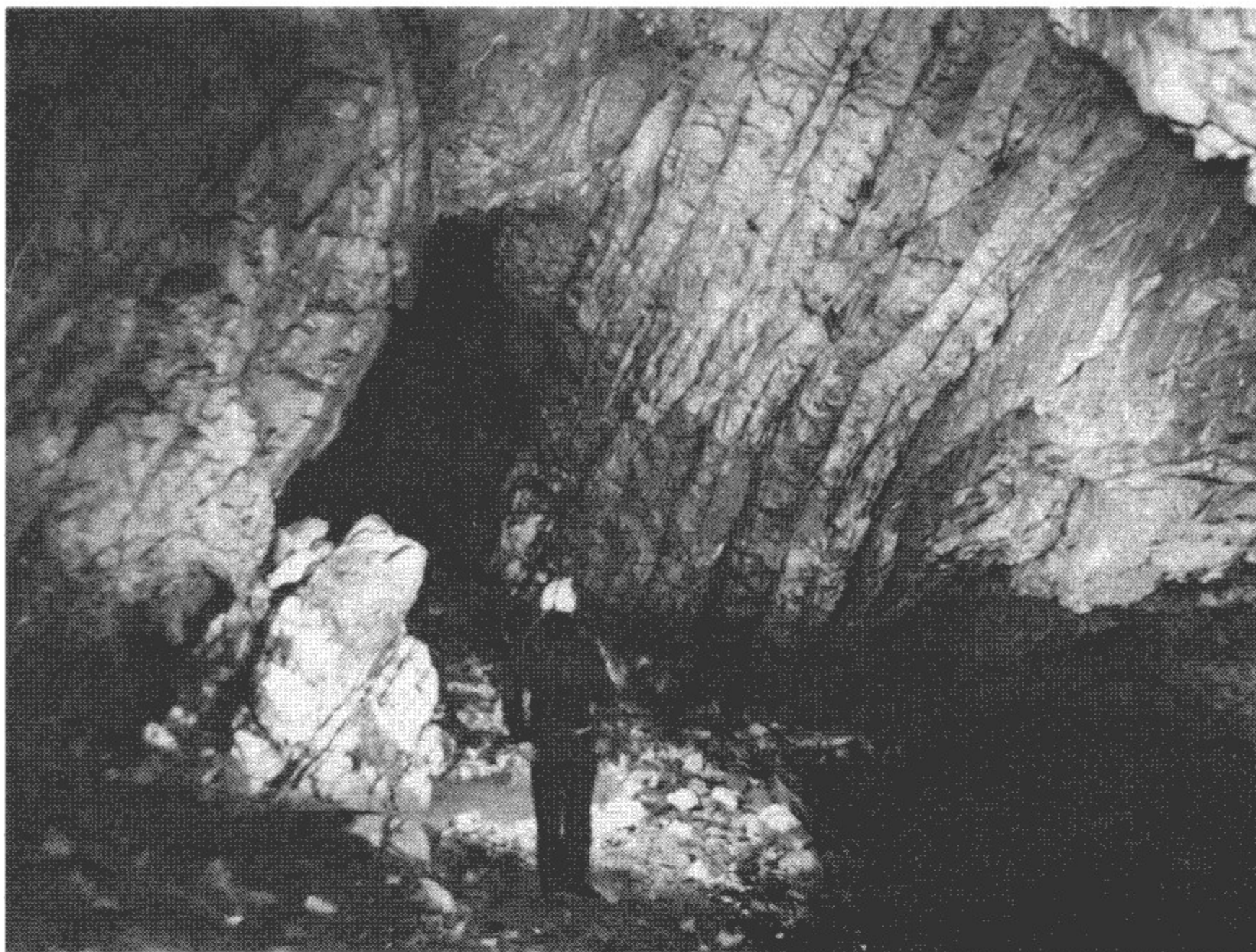


BÝČÍ SKÁLA, část
PROPLAVANÁ SKÁLA

li jsme zatím jen přibližně pomocí pás-
ma a leteckého kompasu, bez vytyčování
trvalých bodů polygonu. Když jsme došli
na konec, měli jsme zaměřen polygon v
délce 1.300 metrů.

Na tyto otázky odpoví v příštím
čísle STALAGMITu závěrečná část článku

Ing. Michal Piškula
ZO ČSS 6-09



Proplavaná skála - Téměř svisle postavené vrstvy 120 m před Srbským sifonem
Foto Ing.M.Piškula

Končili jsme druhý, několikakodinový
pobyt v Proplavané skále. Únavu jsme ne
pociťovali. Neoprénové obleky nám však
začaly pomalu, zejména pod kolena, ro-
zedírat promočenou pokožku. Zpočátku
nepříjemný pocit se pomalu, ale jistě
měnil v palčivou bolest. Suchý overal,
jsme na sebe natáhli po návratu před
sifon, nám připadal jako nejjemnější
samet.

Výsledky naší práce však stály za
to. Po vynesení naměřených údajů do
mapy, byla odpověď na otázku, kolik
ještě zbývá z neznámého toku Jedovnic-
kého potoka, téměř jistá. S největší
pravděpodobností jsme dosáhli Srbský
sifon. Zbývalo překonat tuto poslední
překážku, aby se Býčí skála a Rudické
propadání spojily v jeden jeskynní sys-
tém ! Sen a cíl několika generací spe-
leologů se zdál být na dosah ruky.
Podaří se to ? Nebude se opakovat his-
torie Sifonu dřiny ? To byly nové
otázky, na jejichž rozřešení všichni
netrpelivě čekali.

@@
@@
@@
@@ Vážení čtenáři @@
@@
@@ obracíme se na vás s prosbou @@
@@ o pomoc při zkvalitňování @@
@@ STALAGMITu @@
@@
@@ Pomožte nám sehnat @@
@@ i starší ruční fotosázecí @@
@@ přístroj na zhotovování @@
@@ titulků. @@
@@
@@ Jedná se o přístroj @@
@@ Starlettograph @@
@@ případně @@
@@ Letterphot @@
@@ (Letterphot automatik - super) @@
@@ (Letterphot - vario) @@
@@
@@ Za informace předem děkujeme @@
@@
@@



14. zpráva

Ve Zlatém chrámu sikhů
psáno

22.11.85 v podvečer na hranici
Pakistán - Indie

Včera po ránu vyrážíme z Dillí. Krátká ranní mezihra: Kalíšek se po ránu honí se zlodějem, který mizí i s Buffalovým batohem. Kalíšek se rozvášňuje a obviní šéfa kempu, že o všech zlodějích dobře ví, ale nic nedělá. Nakonec jsme rádi, že můžeme odjet. Po několika hodinách se ocitáme na hranici Paňdžábu, kde máme čekat na konvoj. Policie nás nestaví, a tak pokračujeme v krasojízdě. Stavíme v moderním, úplně opuštěném hotelu před Amritsarem. Hoteliér nám říká, že už 6 měsíců neviděl cizince. Dáváme si první a poslední pivo v Indii a vzpomínáme na Shree T.O. Khakha, člověka, který nám po velkých průtazích vystavil povolení průjezdu na jiný den a na jiný účel. Druhý den neobtěžování vojskem míříme přes centrum Amritsaru, trochu odbočíme, trochu zatočíme, vusatý sikh nám zasalutuje a stojíme před komplexem budov Zlatého kláštera, nejposvátnějšího místa sikhů. Bílé budovy obklopují mramorové chodníky jezera, uprostřed kterého stojí Zlatý chrám, který je skutečně zlatý (pozlacený). Jsme tu po mnoha dnech první cizinci. Povolení návštěvy Amritsaru se totiž nevydává a krvavé skvrny na podlahách nejsou smyty, stopy tanků jsou čitelné na mramorovém nádvoří a ne všechny díry po granátech jsou zaceleny. Sikhové tvrdí, že při operaci "Modrá hvězda", při které indická armáda vstoupila do nedotknutelného města, zahynulo mnoho tisíc lidí, ale tento údaj se liší od oficiálního a nemusí být tudíž pravdivý.

Nasazujeme si pokrývky hlavy, odkládáme boty a cigarety a vstupujeme dovnitř. Je to poutavé místo s výraznou neobvyklou atmosférou mučednictví a bohoslužeb. Každý poutník bez ohledu na kastu a víru se tu může zadarmo ubytovat a najíst po 3 dny. Obcházíme jezero. Zbožní poutníci se tu koupají, klaní posvátné knize. Po obejití chrámového okrsku procházíme po hrázi vedoucí ke Zlatému chrámu. Je to poměrně malá tříposchoďová budova z mramoru, vykládaná drahými kameny a obložená pozlacenými deskami. Uvnitř sedí skupina hudebníků profesionální úrovně a hraje i zpívají posvátné hymny, které mikrofony přenášejí do celého okrsku. Je to docela dobrá hudba s kvalitními vokály. Obětujeme náruč květin a kněz nám vrátí pár kvítek, aby nikdo z chrámu sikhského Páně neodešel s prázdnou. V prvním patře se střídají kněží při čtení obrovského foliantu. Jeho přečtení trvá 48 hodin. I hudebníci se střídají, aby jejich hra byla nepřetržitá. Sikhové vzývají jednoho boha, ale nemají žádný rituál, protože "každý ve svém srdci ví jak na to". Jejich posvátná kniha Adingranth je sbírka textů 36 učitelů, z nichž jenom 6 bylo sikhů, ostatní muslimové a hinduisté. Sikhové si nesmějí stříhat vlas ani vous, musí nosit šavli, kovový náramek, hřeben a spodky. Nosí turban. Ve velké vážnosti mají na rozdíl od zbytku Indie těžkou práci, poctivý výdělek, čest a pravdomluvnost. Jsou polovojensky organizováni. Pro ochranu víry neváhají - až fanaticky - použít zbraň. Je zajímavé, že vypadají jinak než ostatní Paňdžábcí, i když rasově není mezi nimi žádný rozdíl. Jsou větší, důstojnější a mohutnější postav. Rádi pracují se stroji, jako ři-

diči jsou neústupní a neradi uhýbají. Vypadají důležitě, jsou čistí a upravení. I když dělají nějakou úplně obyčejnou práci, zdá se, že myslí na něco důležitějšího. Průměrný sikh vypadá jako maharadža ve výslužbě. Dovedou být nesmiřitelní. Když po smrti Indíry Gándhiové pořádala lůza hony na sikhy (2.000 mrtvých - oficiální údaj), polévala je benzínem a zapalovala často i s jejich automobily, odpověděli sikhové vypravením zvláštního vlaku do Dillí se 70 hinduisty s uřezanými hlavami. Vůbec i indické noviny píší, že ve slums je hodně nenávisti a vlna nenávisti snadno zasáhne celé čtvrti. Armáda a policie často nedovede a sikhové říkají, že nechce zasáhnout. Pokud se nám zítra podaří překročit hranice, budeme rádi, že je další země za námi.

Jinak zdraví a relativně v pořádku. Peníze i jídlo zatím máme, i když od Indie musíme kupovat drahou naftu. Pozdravy všem.

účastníci expedice Himalaya

15. zpráva

5.12.85 asi 100 km před Pamukkale
Zpráva turecká

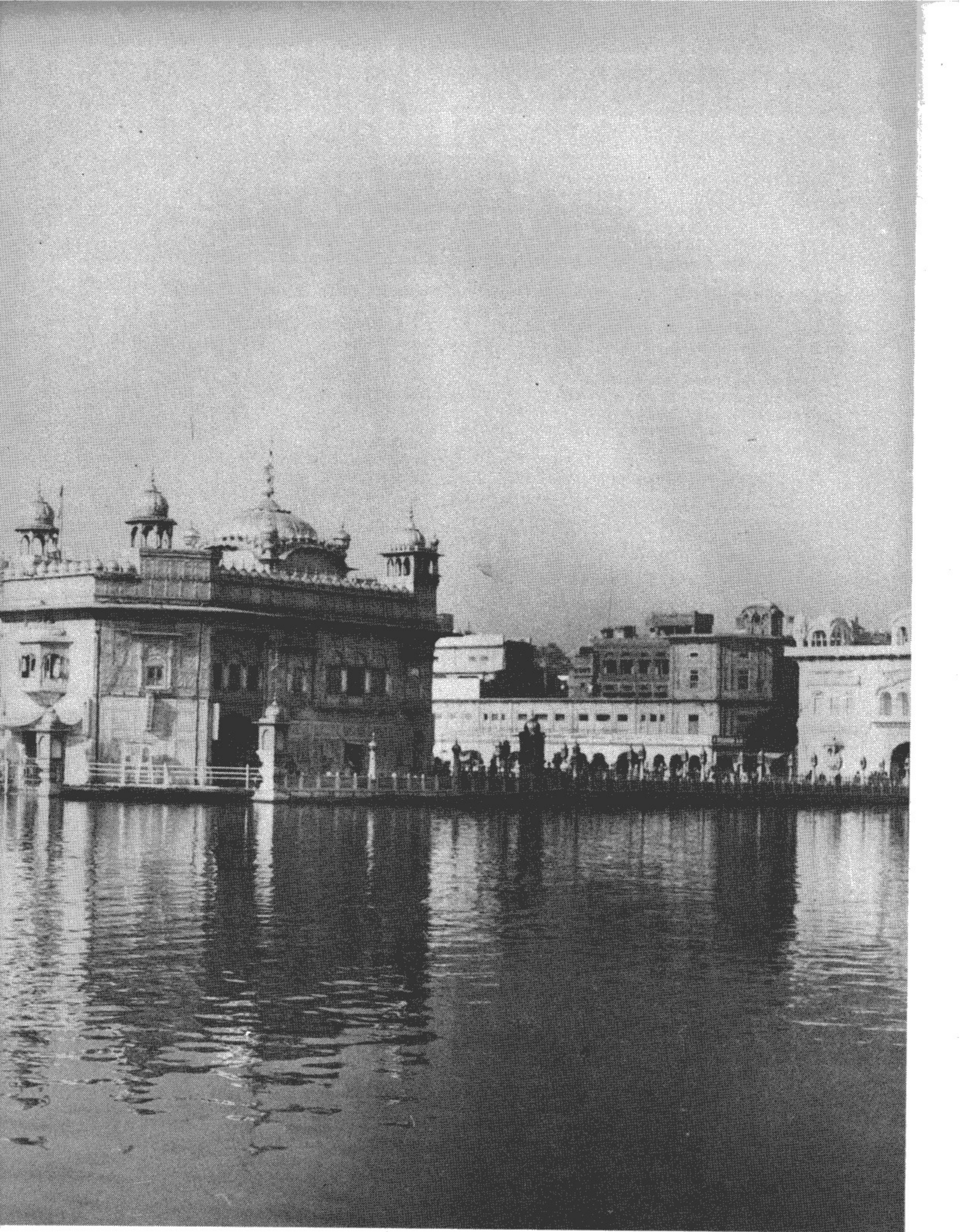
(Pozn. redakce: 15. zpráva navazuje na 13. zprávu neboť předchozí 14. zpráva se dostala do redakce se zpožděním až po zprávě 13. i když ji vlastně měla předcházet.)

Poslední zpráva končila, asi někde před Kvétou a od té doby jsme zase ujeli několik tisíc kilometrů. Květa je poměrně moderní město s řadou vojenských posádek a nemocnicí pro raněné v afghánské válce. Hlídá 3 průsmyky, z nichž Bolan pass známe z cesty do Indie a nyní projíždíme průsmykem Lak. Odtud míříme pouštní oblastí pohraničního Balúčistánu nedaleko od sopečného pásma Čagai, které tvoří přirozenou hranici s Afghánistánem. Počasí je velmi příjemné a opuštěné dvoutisícové skály lákají k velbloudí turistice. Zastavujeme se u pruhu půlměsíčkovitých dun - barchanů. Žlutý písek je ve stálém pohybu a krásně leští sopečné horniny okolní tmavé pouště. Dokonce i kámen teprve nedávno rozpadlý na menší kousky je už naleštěn. Večer přijíždíme na hranici a německý turista nám vypráví odpudivé historky o úřednících, kteří se chtěli lstí i násilím zmocnit jeho ženy. Nazpátek letí přes Irán letadlem. Hranici překonáváme za pár hodin a asi 40 dolarů, zato máme zapečetěné i koberce. Přes Irán spěcháme, není tu o co stát. Opět čepujeme asi 2.000 litrů nafty za směšný obnos a podloudně ji přepravujeme přes hranice. Nočním Teheránem nás provedou iráňští tiráci a je to bez vojen-

ských kontrol. Ochlazuje se. V Iránu už je zima, bílé kmeny topolů i červené vrby jsou již bez listů. Míříme k Araratu na sever. Dostáváme se do sněhové chumelenice a před městem Maku prožíváme první sněhovou noc. Ráno v iránské celnici v Bazarganu nad námi celníci mávnou rukou a my jedeme na Zurka. Zde nejdříve kupujeme výrobek skotské rodiny Teacher a pana Jeníka Haiga (16 USD). Haig je lepší a taky nevydrží. Za 20 "dolíků" nám Turci (jsou to vlastně Kurdové) vyřídí nezbytné formuláře. Sníh leží všude a viditelnost je na kočku. Sníh padá a padá. Ararat není vidět. Je zima. Projíždíme vysokou plání k Erzurum (1950 m n.m.). Opět vidíme bouračky, třeba i 4 auta v sobě. Tolik ošklivých nehod jsme viděli na naší cestě. Opatrně, ale hladce projíždíme průsmykem v 2.450 m a před Ezrinčanem odbočujeme k jihozápadu, přes hory na pobřeží. Stavíme před malou vojenskou posádkou (20 lidí) před průsmykem v 1.900 m. Silnice je jako zrcadlo a tak po mrazivé, ale jinak veselé noci při -10°C nasazujeme řetězy. Jsme v království zimy. Sjedeme do krásného krasového kaňonu a pokračujeme do Elazigu nedaleko kterého pramení Tigris a protéká Eufrat. Zase nás udivuje, jak krásná země je Turecko - samé hory a ne malé, opuštěná údolí, kaňony, skály, řeky, příjemní lidé, ostražitá armáda a nedůvěřivá policie. A všichni až na nás mluví turecky. Otepluje se. Moře bude blízko. Spíme na úpatí Tauru. Sýrie je za rohem a teplé moře blízko a Kalíšek má zase hlad. Turecko je skutečně velká země a mohli bychom tu být pár měsíců a mít stále co dělat. Tolik pamětihodností míváme a není čas. Ploché pobřeží přechází do vápencových skal pohoří Taurus.

Jsme svědky dalšího klimatického předělu. Včera jsme klepali kosu v zasněžených horách východního Turecka a dnes se koupeme v Levantském moři (zítra se budeme koupat v Egejském a pak budeme až do května klepat kosu). Nedaleko městečka Silifke odbočujeme k jeskyním Nebe a Peklo - Čenet a Čehenem (nebo tak nějak). Obě to jsou propasti, vzniklé zařícením obrovské říční chodby. Po schodech sestupujeme až ke zřícenině byzantského kostela ze 12. století. Pak začíná vlastní jeskynní chodba vysoká tak 40 m a v některých místech možná i 80 m. Šířka je značná. Na konci chodby se v zasucených plazivkách ztrácí aktivní tok asi 10 l/sec. Propast Peklo je nálevka oválného průřezu o ϕ 50 m a hloubce 120 m. Nedaleko odtud leží i jeskyně Astim Dilek s bohatou krápníkovou výzdobou. Desetimetrové krápníky jsou tady běžné a záclony i větší. Škoda, že je výzdoba tak omlácená. Jeskyně je stará říční chodba zarostlá sintrem.

Pokračujeme divukrásným pobřežím, jedním z nejvíce historických pobřeží



světa. Ruku si zde podávali Sumerové s Chetity, sem se plavili Egypťané, Řekové založili své první kolonie a po nich i Římané. Z Tarsu pocházel sv. Pavel, Kleopatra prožila líbánky s tím ocasem (jak Standa říká Antonioví). Prostě pár tisíciletí se tady odehrávaly nejdůležitější okamžiky evropské kultury. Pobřeží je poseté památkami (dále Lykové, Frygové, Lydové, Byzantinci, Seldžuci, Osmani atd.).

Je prosinec a my se koupeme. Míříme na Pamukkale a snad i na Tróju. Všichni zdraví a dobré mysli.

Zpráva psána na osobní přání nenasytého Kalíška. Pozdravy všem.

účastníci expedice Himalaya

16. zpráva
Budapešť, 11.12.85
Zpráva pobřežní

Projíždíme krasovou oblastí Tauru. Dokonce zalézáme do jedné menší hezky meandrující říční chodby, která však končí sifonem. Pohledem do průvodce vždycky zjišťujeme, jaké přírodní a kulturní skvosty míjíme: Bergama, Miletos, Efesos a jiné další. Ještě jednou se koupeme v moři, ale pak se odkláníme a míříme na Denizli. Odtud 17 km na sever se nalézá "největší přírodní pamětihodnost v Turecku". Je to Hrad bavlň, jak Turci říkají Pamukkale. Je to rozsáhlá asi 60 m vysoká bělostná travertinová kupa, po které stékají 45°C horké pářící prameny. Celá travertinová stěna je téměř 1 km dlouhá a je to snad největší travertinová kupa na světě (činná). Okolí horkých pramenů bylo odedávna osídleno a později zde vznikly známé lázně a kolem nich ve 2. stol. A.D. i římské město Hierapolis s dobře zachovaným divadlem, lázněmi a rozsáhlou nekropolí. Město je výborně zachováno a líbí se i Buffalovi, který jinak nemá rád mešity. Exot zase zalézá do jakéhosi říceného závrtu a začíná volat o pomoc, protože se dusí plynem vyvěrajícím z kanálku. Když se nedovolá, tak vyleze a jde se koupat. V antickém městě je dokonce plutonium, kam zalézali kněží, přidusili se v jeskyni a vedli moudré řeči. Naši další zastávkou je Truva - Trója. Lidé co tomu rozumějí, říkají, že je to hromada kamení. My však na rozdíl od Schliemanna objevitele Tróji - víme, že to je 9 měst na sobě. Nejstarší je ze 3. tisíciletí B.C. Trója řeckých hrdinů je město 7a staré asi 1.200 let B.C. Tuhle Tróju objevitel v dobrém úmyslu odkopal a zahodil, takže z ní nezbylo skoro nic. Ale moc to nevádí, protože Trója 7a vyrostla na rozvalinách Tróji 6 zničené zemětřesením - a Trója 6 je odkrytá

velmi dobře. Dokonce v bráně směrem k moři byl odkryt otvor, kterým Trójané vtáhli dovnitř ke své škodě dřevěného koně. Na této Tróji pak vyrostla řecká a později i římská Trója. Buffalo apaticky sedí na posvátném místě, kde svého času Xerxes obětoval 1.000 oslů při tažení do Řecka. Zastavil se tady i Hannibal a za Římanů mělo město více lidí než Příbram v období vrcholu své hornické slávy. Trója hlídala průliv Dardanely, jedinou spojnici do Černého moře a Řekům spíš vadilo, že tam nemohou obchodovat, než aby válka vypukla pro nějakou ženskou. Každopádně stojí Trója za návštěvu, třeba jen proto, že míst osídlených nepřetržitě po 3.500 let není mnoho. Z Tróji jedeme okolo Dardanel (Helespontu) a po dlouhé době konečně vidíme Evropu. Ještě se zastavíme v lázeňském městě Bursa a pak až v Istanbulu. Zde jsme velmi vlídně přijati na ambasádě a dokonce máme přednášku o Himalájích. Další zastávky vesměs bez problémů jsou pouze na hranicích a teď na nákupu v Budapešti.

Zbytek zprávy dopíše Buffalo v Příbrami, jestli ho nezašijou hned na hranicích za pašování v heroinu.

účastníci expedice Himalaya

17. zpráva
Příbram, 13.12.85
Zpráva opravdu poslední

Za pašování heroinu nás nezatkli, takže můžeme dopsat tuto poslední zprávu a udělat tečku za úspěšnou 4 měsíční speleologickou expedicí HIMALAYA 85.

12.12. se snažíme překročit naše hranice v Komárně, ale bohužel (díky rekonstrukci mostu) musíme zkusit štěstí v Medvedově. Ve večerních hodinách překračujeme naši hranici a míříme hned do první otevřené hospody na tolik častokrát vzpomínané pivo.

13.12. okolo 4. hodiny ráno po celonoční jízdě naše Liazka po 4-měsíční pouti s téměř 25.000 ujetými kilometry na svém kontě opět zastavuje před celnicí v Berouně, kde nás ráno ochotní celníci odbavují. Zbývá rozvést každého z nás do svých domovů, kamarádské stisknutí rukou a upřímné

A H O J !

účastníci expedice Himalaya

ADMINISTRATIVNÍ ZABEZPEČENÍ
EXPEDICE
H I M A L A Y A 85

Při expedici do Nepálu jsme se potýkali s celou řadou administrativních překážek. Úspěch expedice závisel na správném vybavení úředních nezbytností. Průjezd mnohými zeměmi je obtížný i s perfektně připravenou administrativou, se špatnými doklady však vždy znamená ztrátu času a peněz a někdy i neúspěch akce. Krajním případem např. bývá zabavení a zapečetění automobilu. Celní úředníci obvykle nespolutracují, může dojít z jejich strany i k případům podvržení drog a následného vydírání apod. Úplatky jsou na asijských hranicích obvyklé a jejich výše se pohybuje mezi 20 - 100 americkými dolary za jednu hranici. Následující přehled o nutných formulářích je jen určitým vodítkem pro skupiny připravující expedici. Situace na hranicích bývá značně proměnlivá a velice záleží na osobním chování. Expedice Himalaya 85 vybavovala tyto formuláře:

- 1) Povolení vývozu materiálu. Vydává KNV, odbor dopravy v místech, kde je evidován automobil.
- 2) Povolení tranzitní přepravy pro evropské země a Turecko. Formou průvodních dopisů vybavuje ČESMAD, Nádraží Praha - střed. Nutné !
- 3) Pojištění. Tzv. "zelená karta" platí pro Evropu a Turecko. Tzv. "modrá karta" sestává z Kaska (pojištění automobilu pro případ havárie) a Sdruženého pojištění osobních věcí.
- 4) Mezinárodní řidičský průkaz a Mezinárodní osvědčení technického průkazu vyřizuje Automotoklub (naproti Hlavnímu nádraží).
- 5) Potvrzení o zapůjčení vozidla ve 3 exemplářích v češtině a angličtině.
- 6) Karnet AIT nebo FIA. Karnet je průvodní listina zaručující celním orgánům, že automobil do země přivezený, bude opět vyvezen. Karnety jsou základní a životně důležitý formulář, bez kterého je průjezd řadou zemí vyloučen. Karnety vyřizuje Automotoklub, který má někdy nesprávné představy o jejich platnosti (pak si s nimi expedice koresponduje z Nepálu, protože Indie nepovolí zpětný průjezd vozidla). Platnost karnetu je dána datem vystavení a seznamem zemí na jeho titulní straně. To znamená, že platí pouze pro země uvedené na titulu. Při vyplňování karnetu je nutná úzkostlivá opatrnost.
- 7) Karnet na náklad. Je vždy výhodné, když náklad může být zapečetěn v nákladním prostoru upraveném podle mezinárodní normy. Některé expedice jezdí pouze

na seznamy věcí, ale karnet je výhodnější, nebo i nezbytný. Karnet ATA vyřizuje Československá obchodní a průmyslová komora, Argentinská 38, Praha 7, tel. 8724-834. V některých zemích se platí až 200 % clo z ceny výrobku, proto je karnet nutný. ČSOPK vyžaduje záruku organizace, která má vlastní devizový účet, v našem případě MK ČSR (vyřídí, jedná-li se o schválenou akci).

8) Nezbytné jsou seznamy věcí. Píší se na hlavičkový papír s razítkem organizace. Je nutné je vypracovat v různých variantách. Seznamy se vyžadují (v našem případě) v češtině, angličtině a turečtině povinně a pokud možno i v perštině arabským písmem. Do seznamů se nepíší ožehavé věci - fotoaparáty, alkohol, v muslimských zemích nepíšeme vepřové maso, v hinduistických zase hovězí. Je výhodné rozdělit seznamy na spotřební a nespotební zboží - a postupně zahazovat jednotlivé listy, jak se náklad spotřebovává. V některých zemích jsou potřebné seznamy s uvedením váhy a ceny v dolarech. Ceny se obvykle silně až nesmyslně redukuje, protože se z nich někdy počítá clo nebo výše dovozního povolení. Seznam je obvykle rozdělen na seznam potravin, osobního vybavení, náhradních dílů, léků apod. Seznam by měl alespoň zhruba korespondovat se seznamem na zadní straně karnetu ATA. Kromě toho expedice s sebou veze český seznam pro vlastní potřebu. Je-li náklad zabalen např. do beden, je pro celníky nejdůležitější seznam po bednách - ten musí být opravdu přesný. Dalším žádaným typem seznamu je seznam celkový, který v jedné straně shrnuje veškerý náklad expedice, a to opět ve dvou variantách - s cenami a bez nich. Expedice s sebou vozí seznamy až 60x, některé i 100x. Nám stačil seznam rozepsaný na 8 stran ve 40 kusech a celkový seznam v 25 kusech (v angličtině). Minimum jsou dva seznamy pro každou zemi a směr. V našem případě jsme s sebou vezli asi 2 - 3 kg různých seznamů a seznam seznamů.

9) Překvapivě důležité jsou průvodní dopisy. Tyto dopisy v různých jazycích si píšeme sami na hlavičkový papír s razítkem. Je v nich napsáno, kdo jsme, kam jedeme, cfo tam chceme. Průvodní dopis je mimořádně důležitý, protože to je jediný důkaz, že se jedná o oficiální expedici a ne o výlet zahraničních hašišáků. V Iránu byl například působivý dopis, ve kterém bylo dále uvedeno, že čteme korán a pravidelně diskutujeme jeho význam apod. Po přečtení dopisu se leckterý voják postavil do pozoru a zasalutoval. Obvykle vystačíme s několika kopiemi pro každou zemi. Překlady se pokusíme zajistit v Orientálním ústavu.

10) Seznam členů expedice, adres a údajů o pasu. Potřebovali jsme celkem asi 70x.

11) Očkovací průkaz, fotografie do pasu,



zvláštní průkazy, doporučující dopisy vládní organizace nebo soukromých osob, potvrzení o schválení akce zahraničním partnerem, důkaz o oficiálním kontaktu apod.

Z uvedeného přehledu vyplývá, že administrativní stránku expedice nelze podcenit. Expedice pravděpodobně neztroskotá, když si zapomene dvě šedesátky lana. Ale výpravy mají pravidelně vážné potíže, když si nevybaví nějaký formulář, o kterém nevěděly, že existuje. A ještě jedna věc - na expedici do Himálají si nezapomeňte vzít společenský oblek s kravatou, kalkulačku a psací stroj. Budou se vám hodit !

Václav Cílek

@@

V hladině vodní nádrže se zrcadlí Zlatý chrám v Amritsaru - nejposvátnější místo sikhů a současně dějiště nedávných krvavých náboženských bojů. Odvetou za zneuctění tohoto místa indickou armádou byl i atentát na indickou ministerskou předsedkyni Indíru Gandhiovou.

Foto na str. 20

Zříceniny města Purana Quila (dnes patří do území města New Dillí).

V těchto místech stála podle hypotéz archeologů v roce 1.000 před Kristem bájná Indraprastha, hlavní město hrdinů indického národního eposu Mahabharáta.

Foto na str. 23

@@

Poznámka redakce :

Ve Stalagmitu 1986 / 4 vás seznámíme s jídelníčkem expedice Himalaya 85, tím uzavřeme obsáhlé zpravodajství z této úspěšné akce České speleologické společnosti, základní organizace 1 - 04 Zlatý kůň. Snad později vám přiblížíme ještě navštívené krasové lokality.

Současně upozorňujeme účastníky ostatních zahraničních akcí, že uvítáme v redakci jejich příspěvky jak písemné, tak i doprovodné mapky a fotografie.



Fotografie na titulní stránce :

J. Himmel - Z průstupu jeskyní 13 C u Holštejna v Moravském krasu

Fotografie na zadní straně obálky:

I. Audy - j. Vodopada v Bulharsku

ZE ZAHRANIČNÍCH CEST

Poznámka redakce:

V době od 4. do 23. srpna 1985 se uskutečnila zahraniční studijní cesta členů základní organizace 6-12, Speleologický klub Brno, České speleologické společnosti do Belgie a Lucemburska. Písemný materiál, který jsme dostali do redakce je příliš obsáhlý. Vybíráme z něho informace o navštívených zemích a popisy některých navštívených lokalit.

BELGIE

Průzkum jeskyní a spolu s ním i speleologie se začaly v Belgii rozvíjet velmi brzy, zejména v souvislosti s objevy jednotlivých jeskyní. Jeskyně Han-sur-Lesse a jeskyně Rochefort byly objeveny již roku 1822.

První soupisy jeskyní začali vést především paleontologové a badatelé v oboru prehistorie. Zejména je nutné jmenovat P.C.Schmerlinga a Edouarda Duponta, kteří v průběhu 19. století prozkoumali většinu známých jeskyní a také je uvedli do literatury. Práce obou těchto badatelů dobře znal i dr. J.Wankel, který se na ně v různých svých pracích odvolává a hojně je cituje.

P. C. Schmerling vydal několik svazkové dílo *Recherches sur les ossements fossiles découverts dans les cavernes de la province de Liege*, v němž popisuje vykopávky prováděné v jeskyni Engihoul. S výsledky těchto vykopávek srovnával dr. J. Wankel výsledky svých prací ve Sloupských j Moravského krasu. Edouard Dupont, který se narodil v Dinantu, vynikl v průzkumu diluviálních nálezů z menších jeskyní v údolí řeky Lessy (zejména Trou de la Naulette) a spolu se Schmerlingem dokazovali současnost člověka s diluviálními zvířaty, kterou tak hájil dr. J. Wankel. Na práci těchto dvou průkopníků navázali v Belgii začátkem tohoto století van den Broeck, E. A. Martel a Rahir, kteří vydali v roce 1910 monumentální dílo s názvem *Les cavernes et les rivières souterraines de la Belgique*, o téměř 1.800 stranách, které obsahuje popisy 164 jeskyní. Jeden z těchto autorů,

E. A. Martel, navštívil na pozvání dr. K. Absolona i Moravský kras. Zúčastnil se sestupu do Rudického propadání, které popsal v přírodovědeckém časopise *La Nature* v roce 1908 v článku s názvem *Utilisation industrielle d'une cascade souterraine en Moravie*.

Po druhé světové válce se speleologie v Belgii ještě více zpopularizovala. Počet speleologických spolků se stále zvyšoval. Jejich členové se však daleko více zajímají pouze o sportovní stránku speleologie, než o získávání vědeckých poznatků. V Belgii je vzorně organizována jeskynní záchranná služba, která je oficiálně uznávána Ministerstvem vnitra a Ministerstvem kultury.

Velmi mnoho prací vyšlo o paleontologii a pravěku Belgie a tamních jeskyní. Na belgickém území byl zjištěn výskyt člověka již v období ranného paleolitu, ale v jeskyních zanechal tento člověk jen velmi málo stop. Z období středního paleolitu, zejména z moustérienu, jsou již stopy bohatší. Dokonce existují obsáhlé nálezy lidských kostí neandrtálského člověka ze Spy. Z mladšího paleolitu se zachovaly první umělecké výtvořky; ryté a vyřezávané kosti a drobné dřevořezby. V neolitu sloužily některé jeskyně v Belgii jako pohřebiště. Zvířecí kosti, nalezené při vykopávkách, je možno zařadit do různých období, ale vždy jsou z období teplého klimatu, kdy tato zvířata žila.

Systematicky byla v jeskyních zkoumána jeskynní fauna.

Ve zpřístupněných jeskyních je rovněž problémem výskyt flóry v okolí lamp elektrického osvětlení.

Belgické jeskyně jsou především krápníkové. Jsou zde i erozní tvary v jeskyních s podzemními řekami. Nikde v jeskyních nebyly nalezeny nástěnné malby. Jeskyně větších rozměrů, u nichž by

celková délka přesahovala 1 km a výškový rozdíl byl větší než 100 m jsou v Belgii výjimkou.

Mnoho knih a publikací v Belgii bylo věnováno turisticky zpřístupněným jeskyním. Od roku 1961 do roku 1972 uveřejnil Vandersleynen tři atlasy belgických jeskyní, které obsahují sbírku map a pro speleology jsou velmi užitečné.

MUDr. Jiří Urban

Trou d'Haquin

Jeskyně leží na katastru obce Assesse, poblíž silnice N 47 Namur - Dinant. Ve velké zatáčce se odbočí směrem na Lustin a po 1,3 km následuje prudká zatáčka vlevo. Cesta, která odbočuje vpravo, vede přes pole k závrtu, v němž leží vchod. Jeskyně byla objevena roku 1888, nový systém byl objeven v roce 1971. Jeskyně není uzavřena, a tudíž bývá častým cílem mnoha výprav zejména začínajících speleologů z celé Belgie a z Nizozemí. Jedná se o aktivní ponor, dlouhý zhruba 1.400 m s výškovým rozdílem asi 50 m. Jeskyně má 4 patra, z nichž nejspodnější je protékáno aktivním tokem; tvoří ji větší domy spojené plazivkami. Od vchodu se setupuje přes Grand Eboulis (Velká suť) až do Tunelového domu (Salle du Tunnel), který je rozdělen puklinou na dvě části. Asi v polovině sutě je možno sestupovat postranní chodbou zvanou Trumpeta. Z pukliny je přístup do nového systému objeveného v roce 1971, dosti dlouhou vlhkou plazivkou. Hned za ní následuje chodba vpravo ke krápníkovým domům. Za puklinou lze vystoupit směrem vpravo k velkému krápníku zvanému Strážce. Potom lze pokračovat vpravo směrem do starého známého systému. V Čekárně (Salle de l'Attente) vlevo je přístupová chodba ke Schránce na dopisy (Boite aux Lettres); chodba, která jde doprava stoupá nahoru směrem k Ráji (Paradis). Z nejnižšího místa v Síni naděje (Salle de l'Espoir) umožňuje chodba zvaná Hlemýžď (Colimaçon) přístup do spodních pater, do Půlnoční síně (Salle de minuit).

Pro průstup jeskyní Trou d'Haquin je potřebná alespoň částečná znalost rozporové techniky a dobrá orientace, neboť místy se nacházejí závaly a orientačně náročnější labyrinty horizontálních i vertikálních plazivek. Jeskyně je poměrně chudá na krápníkovou výzdobu, avšak v chodbách protékaných vodou jsou pěkné erozní útvary a obří hrnce. Koncový sifon byl již několikrát proplaván a takto objevené prostory nám nebylo možné navštívit pro vysoký vodní

stav. Nakonec ještě prosba našich belgických kolegů: vstup do jeskyně je volný, není zapotřebí žádného povolení. Berte však ohled na majitele pozemků, neparkujte u začátku odboček ani podél statků. Parkujte podél silnice. Používejte pouze přístupovou cestu a nešlapte po obdělávaných polích.

Tomáš Mokřý

Résurgence Lucienne

Je druhou nejdelší jeskyní Belgie. Vchod se nachází v železničním tunelu na trati Namur - Dinant, v blízkosti údolí řeky Meuse. Jeskyně byla objevena proplaváním vyvěračky, která se objevila po proražení tunelu, a později byl nalezen i horní vchod u stropu tunelu, tvořený úzkými labyrinty chodeb (zlomek horních pater). Při průstupu jeskyní La Lucienne je nutno překonat výškový rozdíl kolem 100 metrů, který dělí vyvěračku od komínů v nových částech jeskyně. Celý systém má několik přítoků, které vytvářejí spolu s hlavní větví jeskyni dlouhou asi 12 km s místy bohatou krápníkovou výzdobou. Nacházíme zde tři hlavní jeskynní úrovně; vrchní (fossilní) úroveň, která je překrásně vyzdobená (Galerie fotografů, Galerie dynamitu) a svými komíny se přibližuje k povrchu vápencového masívu, který lemuje břehy řeky Meuse. Střední patro jeskyně tvoří velké balvanité domy, za vyšších vodních stavů protékané vodou; v zadní části se nachází tektonická porucha a prostory, které se zde nalézají, se zužují do meandrů, kterými je možné proniknout do další části systému. Střední patro jeskyně přímo souvisí se spodním patrem, vytvořeným na aktivním toku, který končí přítokovým sifonem. Přítokový sifon je zajímavý z hlediska fauny mimořádnou koncentrací blešivců. Tento přítokový sifon (vlastně soustava osmi menších sifonů) se podařilo belgickým speleologům překonat a objevit pokračování směrem do masívu.

Pokračování bylo objeveno v neděli 27. ledna 1985. Čtyři speleologové, členové G.S.N.C., odklízeli zával z výklenku, který již předtím uvolňovali. Po značném úsilí se jim podařilo proniknout do chodby, kterou pojmenovali jako passage d'Erik. Je to úzká chodba, ze které je možné se dostat do prostoru zvaného Salle des éboulis (Suťový dům). Z tohoto domu vede úzká chodba do nového systému, pojmenovaného objeviteli jako Réseau G.S.N.C. Během dalších akcí byly objeveny další prostory, Salle Michael, Salle Patrick a komín Sergio.

Tímto objevem se zvýšil výškový roz-

díl na 74 metrů, bráno od hladiny vodního sifonu č. 1.

Tomáš Mokřý a Tomáš Staněk

T r o u B e r n a r d

Jedná se o nejhlubší propast Belgie o maximální hloubce 120 metrů. Leží na katastru obce Maillen, v blízkosti městečka Mont-sur-Meuse, 10 km severně od Dinantu. Vchod do lokality se nalézá na náhorní plošině v mělkém závrtové údolíčku, které stahuje vodu ke vstupnímu otvoru z širokého okolí polí a pastvin. Zmiňuje se o ní již roku 1910 van den Broeck ve svém díle. Během druhé světové války se ve vstupní části ukrývala mladá dívka před pronásledováním. Dokonale ji prozkoumal však teprve Bernard Magos v roce 1949. Meandr S.S.N. byl objeven v roce 1967; propastovitý systém Number One a Number Two byly prozkoumány v letech 1968 až 1972.

Za normální situace je celá lokalita bez vody, za dešťů však velmi rychle dochází k zaplavování propastí a ta je proto pro průzkum za nestálého počasí velmi nebezpečná, protože ústup z podzemí je pro četné a obtížné úžiny velmi pomalý. Pamětní deska nad vchodem připomíná tragickou událost, která se v této lokalitě stala 3 speleologům v roce 1981.

Vchod je úzkou erodovanou puklinou cca 2,5 m kolmo dolů do menší horizontální chodby, která se vzápětí láme kolmo dolů úzkou puklinou prvního stupně 20 m hlubokého, který se níže rozšiřuje v síňku. Z ní vybíhá opět horizontální chodbička o délce 2 m, s velmi úzkým vstupem, která se opět láme kolmo dolů puklinou, meandrovitě zatočenou do tvaru půlměsíce. Je to jedno z nejobtížnějších míst propastí, nazývané La chicane, protože nejužší místo cca 24 cm široké se musí překonávat z prava 1,5 m kolmo dolů, pak traverzem 0,5 m do širší části pukliny za ohybem. Stupeň spadá dolů 15 - 20 m strmě (pod úhlem 75 - 80°) až do míst malého horizontu, kde postup puklinou je dále nemožný.

Další postup je krátkou vzestupnou chodbou s horizontální spojkou nad paralelní puklinou, kde velmi úzkým vstupem začíná třetí stupeň, opět asi 15 - 20 m hluboký, rozšiřující se v soustavu síněk a menších stupňů, klesajících k centrální propasti Le grand puits. Několika okny lze proniknout do stropu mohutného, zvonovitě se rozšiřujícího domu. Sestup nejnižší položeným oknem z převisle zaklíněných balvanů vede 20 m

kolmo středem prostory a pak ze skalní terasy dalších 10 - 15 m po šikmé, velmi členité stěně do nižší části domu. Jeho dno je pokryto chaosem balvanů a mezi nimi jsou volné prostory asi 6 m do hloubky, z nichž jeden vede k nejužšímu místu o šířce pouze 21 cm, kterým se proniká do dalších částí systému. Toto místo není průchodné pro speleology větších postav a proto jsme jím nepronikli.

Za úžinou se nachází poměrně rozsáhlé horizontální patro s nejnižším místem propastí. Z chodeb tohoto patra vybíhají vzestupné prostory (paralelní propasti neotevřené na povrch), z nichž v různých výškách odbočují opět klesající větve, nepřesahující svou hloubkou úroveň horizontálního patra. Nachází se zde tedy bludiště propastovitých, poměrně málo rozměrných chodeb a síněk.

Jeskyně je dobře vystrojena expanzními nýty pro šroubovaná oka a sestupuje se jednolanovou technikou. V úzkých místech upevňují belgičtí speleologové pro výstup jednostopé lankové žebře, protože v extrémních úžinách není dobře možné vystupovat pouze s blokanty, jinak se z propastí vystupuje pomocí blokantů. Průstup je propastí velmi náročný a nebezpečný.

Jeskyně nemá žádnou krápníkovou výzdobu, zato modelace stěn je díky časté aktivitě ponoru velmi pozoruhodná a jeskynní prostory jsou téměř bez hlinité výplně, čistě vyprané.

V okolí se jistě nachází více propastí o různých hloubkách.

Hugo Havel

H a n - s u r - L e s s e

Představuje největší jeskyni v Belgii a jednu z nejznámější na světě. Za všech časů přitahovala pozornost návštěvníků a ročně ji navštíví kolem 200.000 turistů.

Leží 1,2 km jihovýchodně od Han-sur-Lesse, asi 25 km jihovýchodně od Dinantu. Nejbližší železniční stanice je v Jemelle na trati Brusel - Arlon-Luxemburg, odkud je pravidelné autobusové spojení do Han-sur-Lesse. Z vesnice, od kanceláře, kde se kupují vstupenky, jezdí až ke vchodu do jeskyně elektrická dráha s historickými vozy.

Jeskyně byla objevena roku 1771, částečně ji prozkoumal tehdejší farář Feller. Až do roku 1854 byla v soukromém vlastnictví, roku 1895 byla založena Společnost, která má jeskyni dodnes ve své správě. Po druhé světové válce

začal v jeskyni pracovat Speleoklub katolické univerzity v Lovani, který prováděl průzkum nepřetržitě od roku 1964. Dne 5.března 1972 se členům tohoto klubu podařilo objevit dalších 1.500 metrů a tak se dostali na podzemní tok řeky Lessy. K témuž systému patří ještě jeskyně Trou des Crevés (Rasovna) a Grottes du Pere Noel; uskutečnili se spojení těchto tří jeskyní, lze dosáhnout celkové délky kolem 8.500 metrů.

Stálá teplota se v jeskyni pohybuje kolem 12°C. Jeskyně je vytvořena v devonském vápenci a tvoří ji komplikovaný systém křižujících se chodeb s velkým množstvím síní, s pozoruhodnými erozními fenomény a krápníkovými sloupy o průměru až 3 metrů. Velké množství tzv. záclon a dalších tvarů výzdoby.

Největšími prostorami jsou Sál zbraní a Sál domu (Salle du Dome) - vůbec největší prostora jeskyně, má 150 m délky, 140 m šířky a 129 m výšky. V tomto sále se nachází i původní objevitelský vchod. Jako atrakci pro turisty nechá průvodce zhasnout a od původního vchodu sbíhá jeden z průvodců dolů po suťovém kuželu s rozžatou pochodní. Uprostřed jeskyně je v tak zvaném "kulatém sále", který má průměr 54 m, podzemní kavárna a občerstvení. Na závěr okružní prohlídky nastoupí návštěvníci do člunů a jedou 185 m až k východu z jeskyně, kde řeka Lesse vytéká na povrch a dále už teče povrchovým korytem. Celková dnes známá délka jeskyně je 5.220 metrů, z toho jsou zpřístupněny pro turisty asi 3 km chodeb. Doba prohlídky je asi 1 hodinu 45 minut. Jeskyně je elektricky osvětlena, v některých částech je instalováno i rozhlasové zařízení. Prohlídka je fyzicky nenáročná, neboť zde nejsou větší výškové rozdíly.

Vchod do jeskyně leží ve velkém parku, v rezervaci zvěře. Rezervaci je možné projet v safari-voze a přitom je možno spatřit vlky, divoké koně, jeleny, divoká prasata, bizony a další zvířata. Při této okružní jízdě safari se jede kolem propasti Gouffre de Belvaux, kde se řeka Lesse propadá do podzemí a pak protéká jeskyní Han, kde je dnes známo asi 500 m jejího toku.

Ve vesnici Han-sur-Lesse lze ještě navštívit Musée du monde souterrain (Muzeum podzemního světa). Obsahuje geologický vývoj jeskyně, faunu a flóru i pravěké nálezy z jeskyně, hliněné střepy, kamenné a železné nástroje a pozoruhodné bronzové i zlaté ozdoby.

Vstupné do jeskyně Han-sur-Lesse je značně vysoké a obnáší 215,- belgických franků. Jeskyně je přístupná celoročně, ale jestliže se řeka Lesse rozvodní, je možná pouze částečná prohlídka a plavba na člunech pak odpadá.

MUDr. Jiří Urban

L U C E M B U R S K O

Speleologie v Lucembursku

Málokdo z československých speleologů ví, že v této malé zemi, ležící na jihovýchod od Belgie a tvořící s ní v slova smyslu unii (pro návštěvníka Lucemburska platí belgické vstupní vizum), se také nacházejí jeskyně a existuje tam i speleologická skupina, která má za sebou již čtvrt století práce.

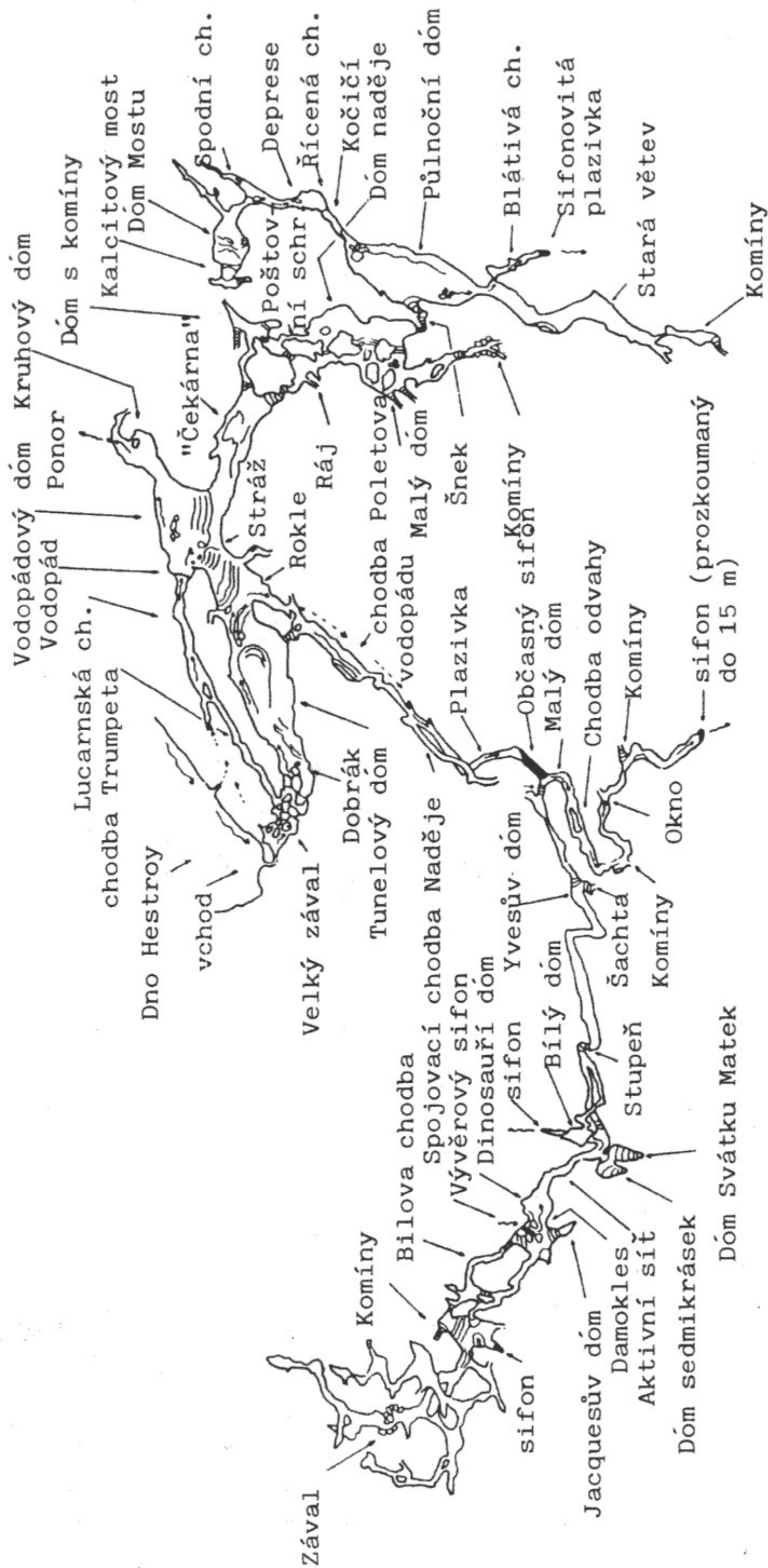
Lucemburská speleologická skupina (Groupe spéléologique luxembourgeois) byla založena dne 24.října 1959, a to z iniciativy mladých obyvatel vesnic v tamní jeskynní oblasti. Tato speleologická skupina dnes sdružuje asi šedesát členů, z nich je polovina velmi aktivních. Stejně jako speleologické organizace v jiných zemích, tak i Lucemburská speleologická skupina G.S.L. se snaží systematicky prozkoumat všechny jeskyně v Lucembursku, zmapovat je a ve Velkovévodství Lucemburském, které má rozlohu 2.586 km² a asi 360 000 obyvatel, prozkoumat všechny krasové oblasti této malé země. Skupina provádí speleologicko-geologický, paleontologický a biospeleologický průzkum s cílem objevit nové jeskyně. Skupina se rovněž podílí na vyhledávání starých dolů a šachet, v hlavním městě Luxemburgu se jejich činnost soustředila na odstraňování závalů v umělých podzemních chodbách. V poslední době se tato skupina začala zabývat i speleopotápěčstvím.

Krasové oblasti Lucemburska

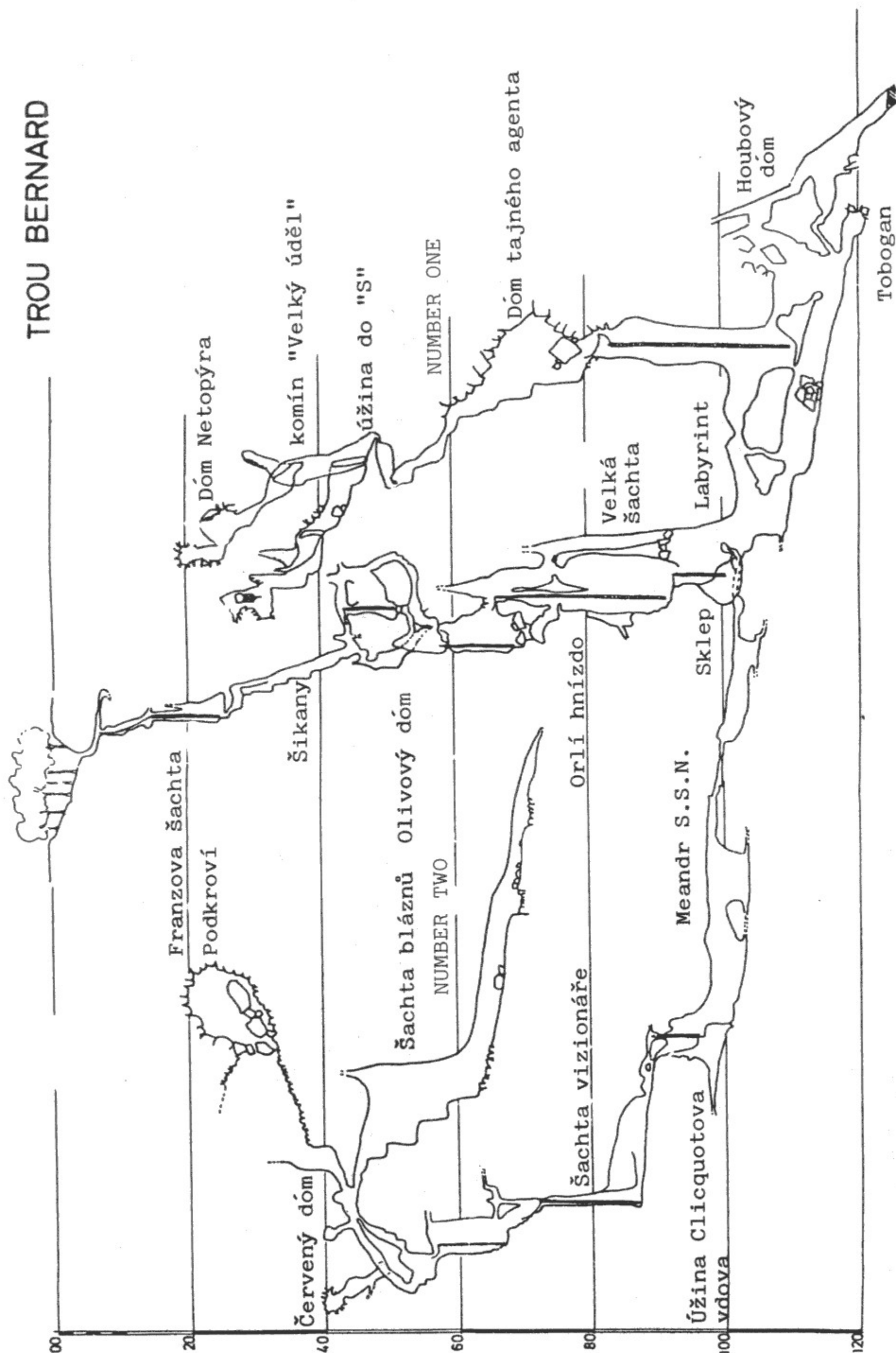
Mezi belgickými Ardenami a Porýnskou břidličnou vrchovinou Eifel leží vrchovina lucemburských Arden. Lucemburské Ardeny tvoří skalnatá náhorní rovina, která jen na několika málo místech dosahuje nadmořské výšky 500 m. Jeskyně v Lucembursku jsou v převážné většině v pískovcích.

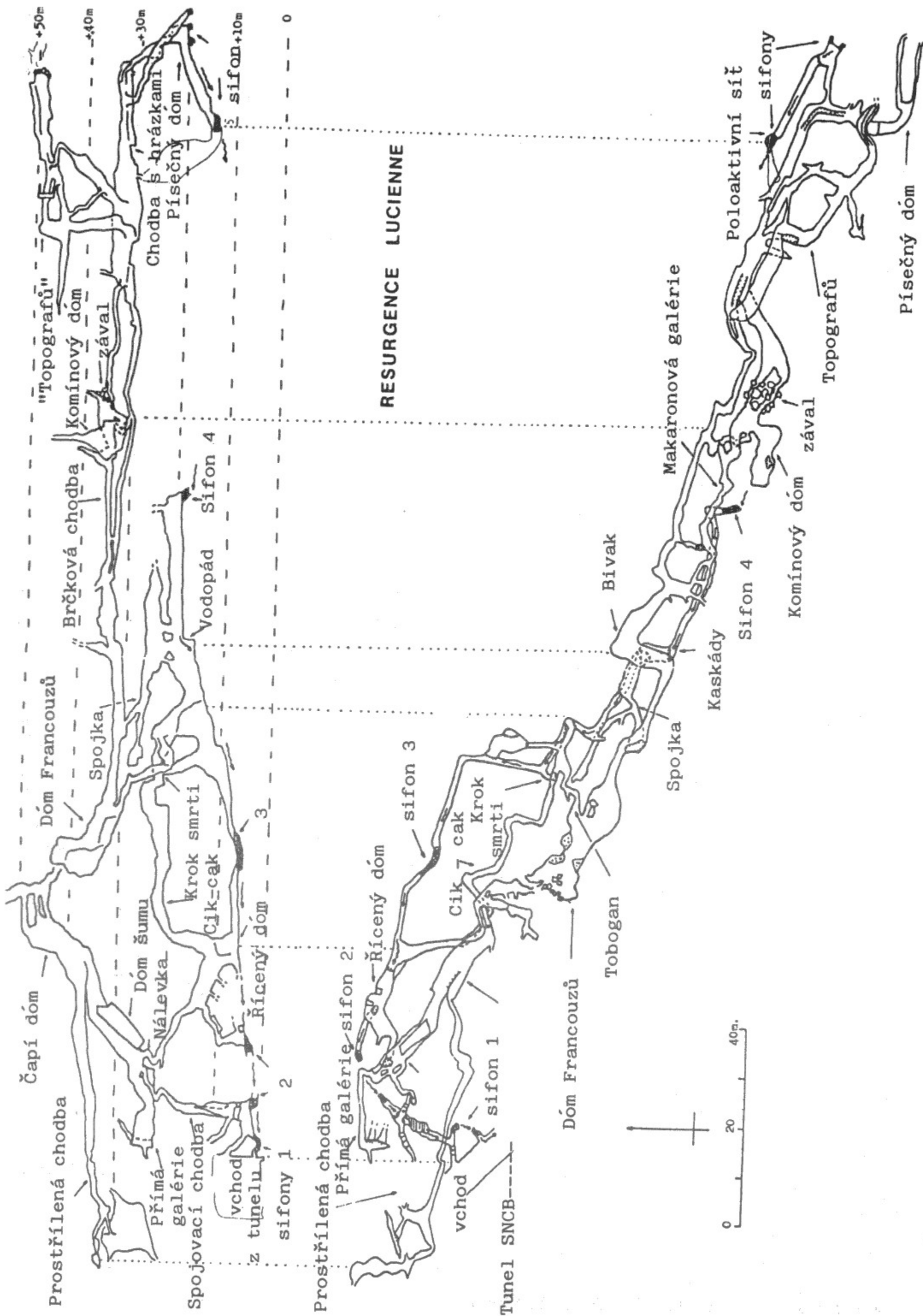
Pískovec v Lucembursku patří geologicky ke spodním jurským vrstvám. V té době tvořil jih Lucemburska podmořský eifelienský práh (Golfe de Luxembourg) a tento navzájem propojoval Pařížské moře s triasovým mořem v severním Německu. Epirogenetickými pohyby byl vyzvednut trojúhelníkový záliv (Lucemburk - Trevír - Bitburg), oddělil od sebe tato dvě moře a byl vyplněn pobřežními usazeninami: bílým, žlutým, křemenným pískovcem, stmeleným vápencovým cementem, které vytvořily lucemburské pískovce v lavicích o mocnosti 60 až 80 m. Tam, kde se pískovec činností prosakuje vody neprobořil, nacházíme labyrinty, jako je tomu na příklad u

TROU D'HAQUIN



TROU BERNARD





Berdorfu. Podložní vrstva lucemburského pískovce je tvořena nepropustnou vrstvou slínu spodního triasu.

Jeskyně Grotte Ste Barbe (Jeskyně svaté Barbory) byla objevena v roce 1965. Byl v ní nalezen velmi vzácný jeskynní hmyz, dosud známý pouze z Jugoslávie.

Jeskyně Grotte de Moestroff byla objevena roku 1961. Tehdy bylo objeveno prvních 500 m chodeb. V roce 1962 natočila v této jeskyni lucemburská televize film. V průběhu let 1972 až 1980 se uskutečnil důkladný průzkum jeskyně, který shromáždil krásnou sbírku geologických, paleontologických a biospeleologických vzorků. Byly objeveny nové části systému a jeskyně má dnes celkovou délku přes 4 km.

Berdorf, obec ležící v nadmořské výšce 380 m má asi 600 obyvatel, je centrem této krasové oblasti Lucemburska. Leží uprostřed Lucemburského Švýcarska, v krajině zvané Müllerthal s bizarními skalními útvary z pestrého pískovce. Je častým cílem speleologů, kteří zde provádějí výcvik ve speleologické technice. Uprostřed těchto skal je mnoho možností pro nácvik lezení rozporem, etapového lezení, kyvadlového systému lezení, pro nácvik výstupu po žebřících nebo lanech. Je zde rovněž speleologická dráha pro trénink techniky, vybavená 1.500 m lan a 150 karabinami. Každoročně v září se zde koná speleologická rallye.

V současné době je v Lucembursku známo šest větších jeskynních systémů v pískovci a větší počet menších jeskyněk. Za pozornost stojí také starý důl na měď u Stolzembourgu, objevený roku 1971.

Spolupráce zahraničních speleologických organizací s Lucemburskou speleologickou skupinou je ze strany lucemburských speleologů vítána.

MUDr. Jiří Urban, Tomáš Mokřý

Pozn. redakce:

■ Ve Stalagmitu 1986/1 na straně 41 v rubrice "Přečetli jsme za vás" se píše o jeskyni Résurgence Lucienne a o tom jak bude obtížné v budoucnu ji navštívit.

■ Konečně i naši jeskyňáři v Českém krasu se setkali s obtížemi v podobě ČSD při prolongaci jeskyně Kostelík. Prolongační práce zde nakonec musely být přerušeny krátce po proniknutí do nových prostor.

ZNÁTE JIZERKY ?

Václav Velechovský

Chráněná krajinná oblast Jizerských hor o rozloze 350 kilometrů čtverečních se vyznačuje velkými přírodními hodnotami. Potvrzuje to i 26 státních přírodních rezervací a chráněných nalezišť, z nichž některá jsou jedinečnými unikáty ve střední Evropě a mezi nimi skalní žulové útvary patří k nejznámějším.

Převážná část Jizerských hor, mimo Smrčskou hornatinu, je budována západní částí krkonošsko-jizerského plutonu. Pluton sahá od Chrastavy ke Sněžce a je až 20 km široký. V tropickém klimatu starších třetihor byl povrch intenzivně zvětráván a zarovnan v plochý slabě zvlněný relief s mělkými údolími a nízkými hřbety. Při třetihorních tektonických pohybech došlo k vyzvednutí Jizerských hor jako samostatného horského celku. V ledových dobách čtvrtohor povrchové mrazové zvětrávání intenzivně působilo na obnažený povrch.

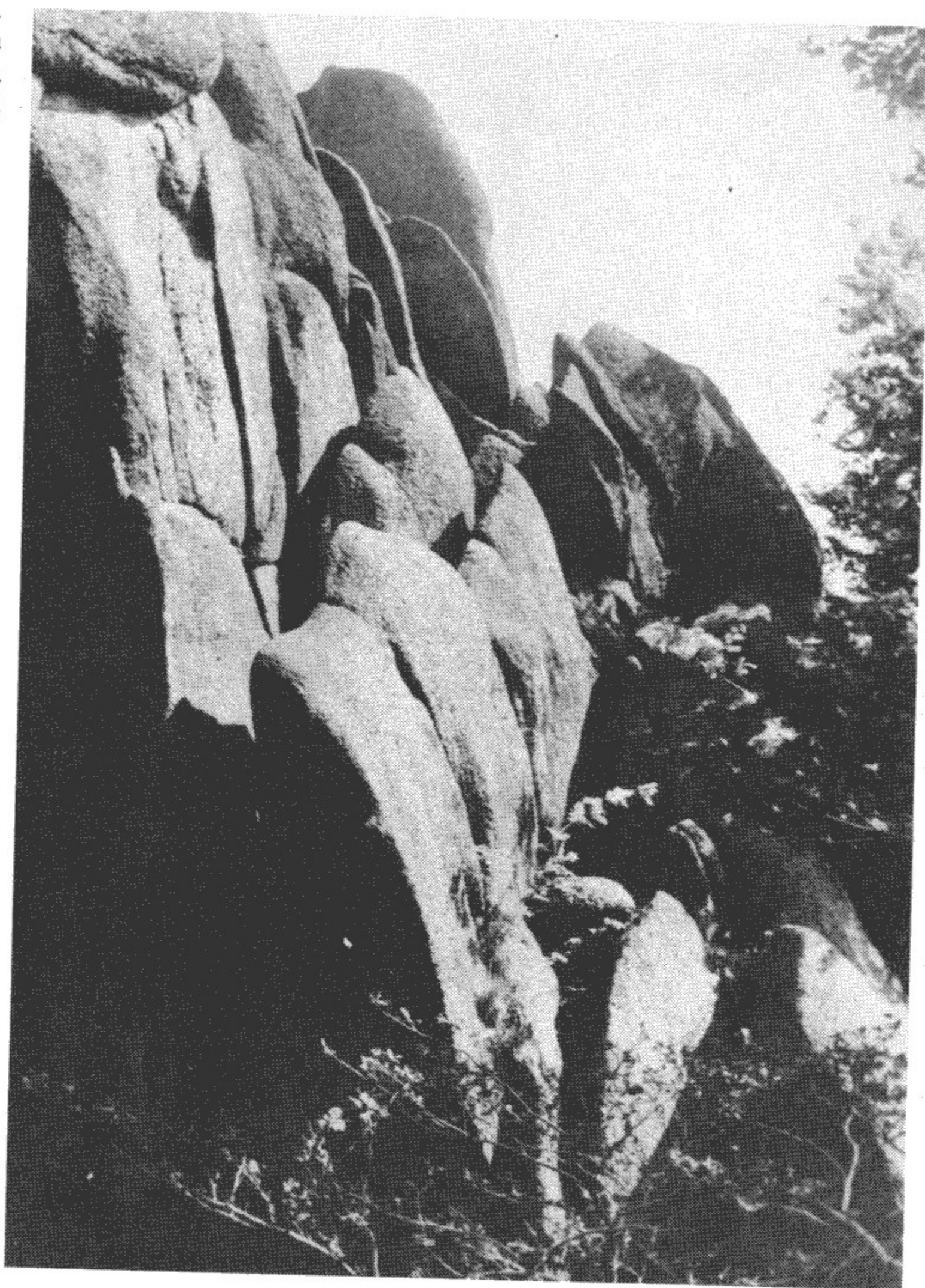
Odlučnost je základní vlastností žuly podporující vznik skalních útvarů. K vlivům odlučnosti, tedy primární vlastnosti horniny, přistupují vlivy velmi významných puklin. Častým jevem jsou trhliny závisející na tepelných rozdílech v hornině vzhledem k povrchu tělesa. Jejich poloha bývá proto souhlasná s tvarem terénu. Roční tepelné výkyvy jsou v hornině sledovatelné do hloubky 20 - 25 metrů. Tyto tři základní prvky jsou rozhodující pro zpočátku kryptogenní modelaci skalních útvarů a po částečném a úplném obnažení skalního základu jejich význam vzrůstá. Zvětrávání a působení tekoucí vody přednostně působí na poruchách soudržnosti horniny. Méně narušené bloky zůstávají zachovány, silně rozpukané intenzivně zvětrávají. Jizerskou žulu zvětrává velmi nerovnoměrně, zvláště podle množství puklin, a do hloubky postupuje s různou intenzitou. Z druhů zvětrávání má největší význam chemické zvětrávání, zvláště zastoupené hydrolysou závisející na množství srážkové vody. Mechanické zvětrávání se projevuje mrazovým působením vody - zamrzání a rozmrzání - při kolísání denních teplot v době tání sněhové pokrývky. Také zaoblení žulových bloků odlupováním vrstviček materiálu lze nejspíše přisoudit působení tepelných rozdílů. Lišejníkové skalní

porosty připravující stanoviště mechům, travám a jiným rostlinám zastupují zvětrávání biologické. Nestejná povaha horniny např. nepravidelné prostupování odolnějších hornin žulovými masivy ovlivňuje tvarovou pestrost skalních forem.

Výsledkem působení přírodních vlivů na jizerský pluton jsou četná skalní města, izolované skály, skalní hradby, i skalní hříby, mísy a hrnce, ronové rýhy a pod.

Loupežnická jeskyně se nalézá na severním výběžku Kopřivníku téměř pod vrcholem lesnatého hřebínku ve 35. lesním oddělení polesí Oldřichov. Jeskyně poskytovala údajně v dřívějších dobách úkryt silničnímu lupiči Petru Vorbachovi, oběšenému ve Zhořelci 30. listopadu 1470. Vchod do jeskyně najdeme nad strání prudce se svažující k východu a hustě zarostlé porostem. Vstupní chodbička široká 50 cm, vysoká 90 cm, necelé 2 metry dlouhá ústí do jediné hlavní prostory vysoké 2 metry. Jeskyně má delší rozměr směru sever - jih 6,70 m, největší šířka 2,50 m. Nerovná počva se svažuje ke vchodu a za vstupním tunýlkem je prokopána 40 cm rýha k usnadnění vstupu. V závěru jižní strany jeskyně, se nalézají dva prudce se svažující kanály o průměrech 30 a 50 cm. U kanálu většího průměru byla naměřena délka 3 metry. Vznik jeskyně můžeme nejspíše přisoudit zvětrávání méně odolné části žulového bloku nehluboko pod povrchem, maximální mocnost stropu činí 1,5 - 2 metry.

Skalní komora představuje jiný jeskynní typ v jizerskohorské žule. Nalézá se severně od obce Josefův důl na jižním úbočí Smrčiny. V letech 1899 - 1910



Obří škrapy v polesí Oldřichov - Foto: V.Velechovský

stála v bezprostřední blízkosti, základy jsou zřetelné dodnes, dřevěná chata německého horského spolku. Chodba tvaru L mezi a pod balvany je dlouhá 10 metrů. Delší a širší část je dlouhá 6,50 metrů, široká 1,20 až 1,80 metrů a dosahuje výšky až 3 metry. Kratší část je dlouhá 3,80 m a široká 0,90 m.

Některé další žulové jeskyně se nalézají v Liberci - Kateřinkách, v okolí Hejnic, Oldřichova v Hájích, Horního Polubného a Nové vsi. Jedná se většinou o jeskyně menších rozměrů.



■
Na snímku vlevo je Bručoun z Klášterního vrchu.

■
Snímek na následující straně nahoře zachycuje severní část Čertova odpočinku.

■
Snímek na následující straně dole nám přibližuje jeden z mnoha "hrců" z Klášterního vrchu

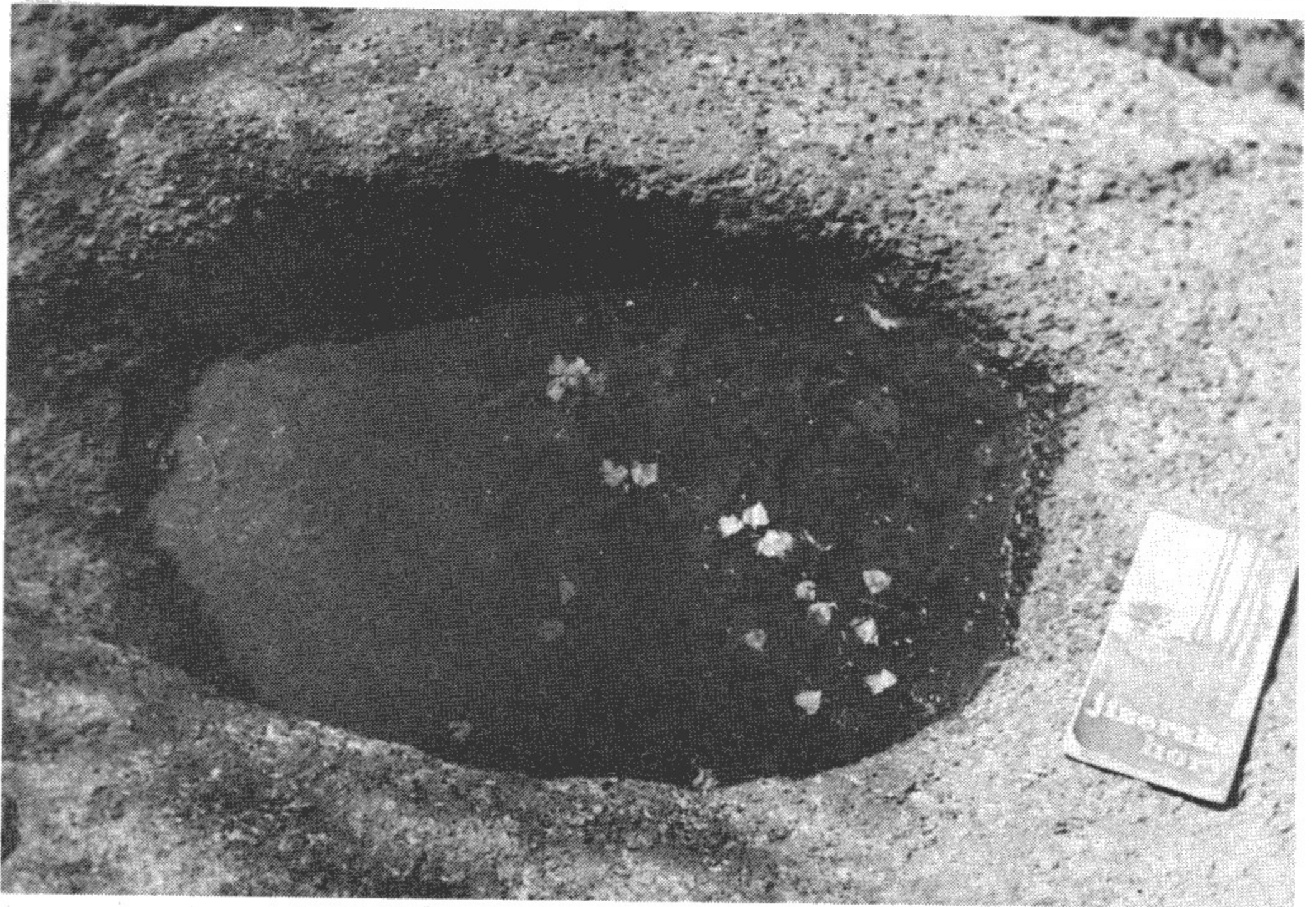
■
Autor fotografií:
V.Velechovský



Bručoun, sympatický "kamínek" šířka 3,50 metru, výška nad terénem 2,80 metru, síla u paty 1,90 metru, nalezneme severně od Lukášova na jižním lesnatém výběžku Klášterního vrchu. Zajímavým na tomto skalisku je velký hrnec o průměru 1 metr a hloubce 0,8 metru. Hrnec se však proti zvyklostem nalézá na severozápadní straně balvanu, nikoliv jak bývá obvyklé na horní ploše. Snad původně viklan se v dávných dobách překotil a "zarostl" zčásti do terénu. Mimo západní tvarovanou část "obličej" jsou zbývající stěny balvanu zaoblené.

Čertův odpočinek - skupina nevysokých skal východně od vrcholu Černé

hory kristianovské patří k učebním tvarům jizerskohorským a jak pověst praví vytvořil ji čert, který pěstí rozbil skálu. Kumulací hrnčířského umění je zde balvan kvádrotvého tvaru šířky 1,05 metru, délky 2,20 metru, o výšce 2,45 metru. Celá horní plocha tvořící škrapové políčko je pokryta soustavou třinácti mísovitých prohlubní různých velikostí. Největší o průměru 52 cm. hloubky 55 cm, nejmenší má průměr 10 cm a hloubku 5 cm. Některé prohlubeniny jsou navzájem propojeny žlábkami a pokračující žlábkami různé hloubky tvoří rýhy na bocích balvanu. Ve stěně jednoho z největších hrců na východní straně je

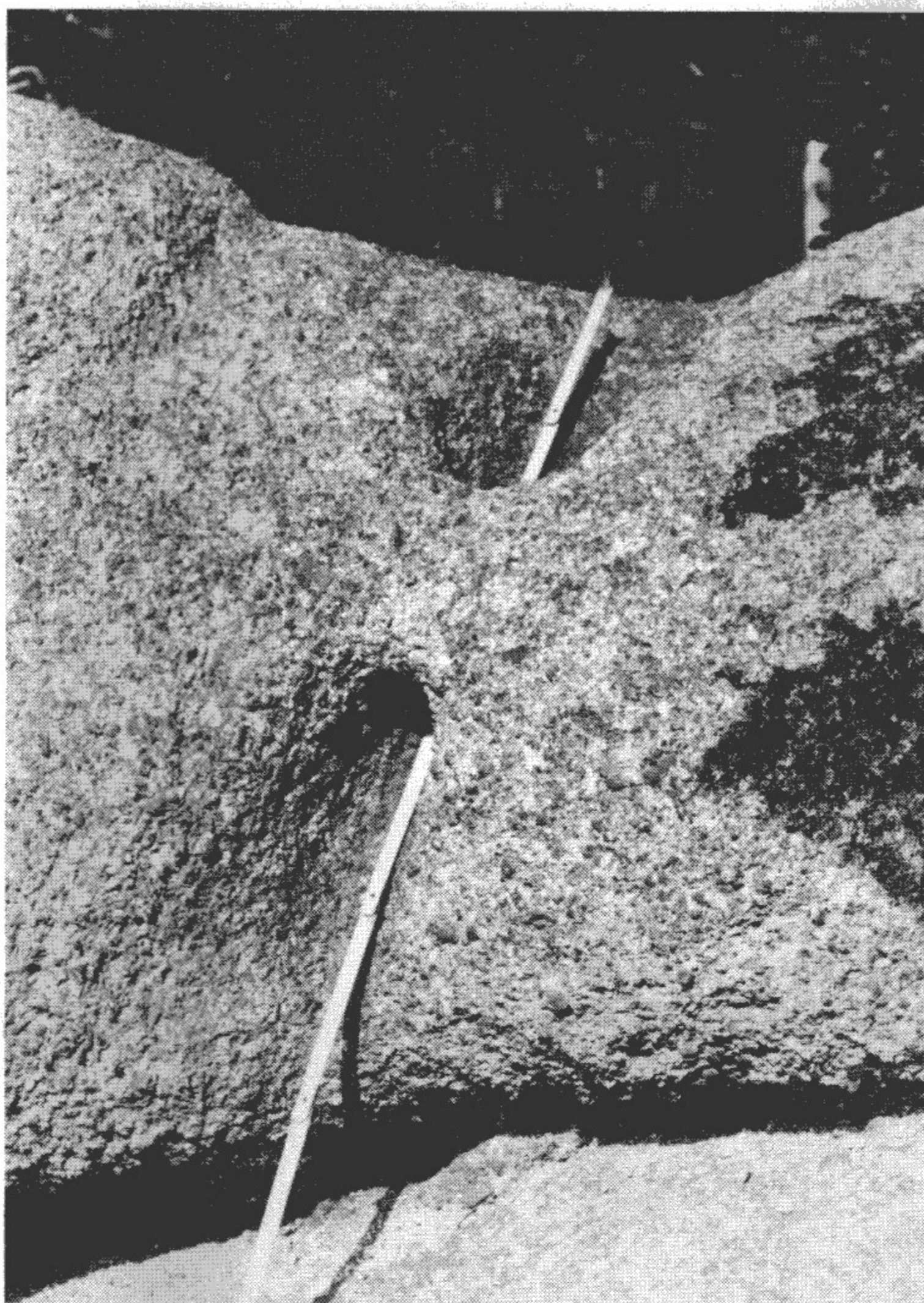


vytvořen otvor o průměru 4 cm procházející stěnou silnou 16 cm do sousední prohlubně. Další místa s výskytem skalních hrnců naleznete prakticky po celé ploše Jizerských hor. Počet známých míst s výskytem hrnců přesahuje tři desítky.

Hodiny na Červených skalách v Oldřichovském polesí jsou dalším zajímavým výtvozem, zasluhujícím pozornost. Na vrcholu jedné z nevysokých skal, ukloněná plocha o rozměru 3,2 x 1,4 m, naleznete žlábek dlouhý 95 cm, hluboký 15 cm. Tento je ve střední části překryt můstkem v délce 25 cm, o síle 5 cm, čímž jsou vytvořeny "hodiny".

Skalní hříby a viklany rozličných forem patří k častým tvarům v jizerskohorské žule. Zúžení spodních částí těchto skalních útvarů není však jako u jejich světoznámých obdob zapříčiněno větrným obrušováním, ale jinými ze vzpomenu- tých činitelů. U některých viklanů nelze vyloučit skrytou vývojovou fázi vzniku. Většina hřibů a viklanů nestojí osaměle a nemá proto pro svoji tvorbu ideální podmínky. Nejsou vystaveny rovnoměrnému zvětrávání ze všech stran a tím vznikají povětšinou různé ukloněné formy těchto útvarů - málo stabilní, náchylné k sesunutí. Nejznámějšími jsou hříby u Jindřichova, u Oldřichova a Hejnic, viklany pak na Bukové hoře, u Klikvové louky, u Vlčího doupěte a na Zeleném vrchu.

Podzemní prostory většího rozsahu zastupuje štola mezi Bílou a Černou Desnou, význačné zimoviště netopýrů na severu Čech. Byla vybudována v roce 1915 v nadmořské výšce 810 m. Je dlouhá 1.150 m a měla sloužit k převádění vody



Na snímku jsou "hodiny" na Červených skalách

foto: V. Velechovský

mezi přehradami na Bílé Desné a nádrží Souš. Přehrada na Bílé Desné se v roce 1916 protrhla. Kanál nebyl proto po dlouhé roky využíván a stal se úkrytem netopýrů v zimním období. V letech 1957 až 1970 byl zde sledován pobyt a množství zimujících netopýrů. Zimovalo zde v té době 875 netopýrů deseti druhů. Nejvíce v zimě 57/58 - 228 jedinců. Nejméně 63/64 - 56 jedinců. Štola byla v posledních letech opravena a zapojena do vodárenského systému přehrad Souš a Josefův důl.

TECHNIKA



Ohlas na článek

V I D E O C A V I N G

Video je opravdu převratná novinka a je žádoucí o ní být informován. Bohužel citovaný článek (Stalagmit 1986/1) je velmi povrchní, jednostranný a jsou v něm i mylné údaje, takže více než k informovanosti vede k opaku. Navíc popis jedné konkrétní kamery z nepřehledného množství druhů a systémů ve světě vyráběných je z pohledu našince nedůležité. Pokusím se stručně vyličit, jak to s tím VIDEEM vlastně je.

V průběhu posledních let ve světě vykrytalizovaly čtyři systémy magnetického záznamu obrazu: VHS, Beta, Video 2000, Video 8. Z dnešního pohledu má VHS převahu (i státy RVHP se dohodly na jeho užívání), Beta má zatím také dost silné pozice a Video 2000 je na ústupu. Od systému VHS existuje ještě zmenšená kazeta pro přenosné videorekordéry. Před několika lety vytvořilo 127 světových výrobců nový standard Video 8, systém, který má nahradit filmování na materiál Super 8. U tohoto systému je záznamové médium v kazetě běžné zvukové kazety. Přední světoví výrobci (SONY, PHILIPS) již vyrábějí zařízení i tohoto systému. U nás se zatím běžně nevyrábí nic.

Pokusím se shrnout výhody a

nevýhody VIDEA z pohledu našince roku 1986:

výhody: kromě výhod uvedených v citovaném článku (možnost oddělit hledáček a okamžité přehrávání záběrů - což umožňují jen nejdražší zařízení tohoto druhu) je hlavní výhoda pro použití ve speleologii **extrémní citlivost** (pracují již při osvětlení několika luxů, prakticky při světle svíčky), snadná možnost kopírování, archivování, možnost opětovného použití záznamového materiálu.

nevýhody: velká pořizovací cena (navíc pro vytváření nějakého díla je nutno mít ještě elektronická stříhací zařízení, jehož cena je srovnatelná s cenou videorekordéru),
- malá rozlišovací schopnost (podstatně menší než u Super 8),
- existence několika neslučitelných systémů,
- malé rozšíření přehrávačů,
- vzhledem k nedostupnosti projekčních televizorů možnost prezentace jen na běžném televizoru, což je nevhodné pro hromadné předvádění.

Zvážení závažnosti uvedených argumentů ponechávám na Vás. Pokud však v jeskyních filmujete, filmujte dále ! A pokud chcete vybavení na film Super 8 vyhodit jako přežitek, řekněte kam !

Ještě bych chtěl vyvrátit jeden blud z citovaného článku. O koupi 35 mm filmové kamery nikdo opravdu neuvažuje, protože i profesionálové, pokud netočí na video, používají formát 16 mm a amatéři výhradně Super 8.

Chápu redakci, že nemůže odpovídat za hodnotu všech uveřejňovaných článků. Toho by si měli být vědomi autoři a psát o tom co znají.

Ing. Jiří Novotný

Z A D Á N O P R O Ž E N Y

Obecně se dá říci, že sbližování se s jeskynním mužem je příjemné, jeho dobývání ženy spočívá v tom, že jí vypráví o jeskyních svého života. Po období teoretickém, kdy je žena zahlcena údaji: "tenkrát v Caninu", "před dvěma lety v La Val", "minulé léto v ...", přichází to krásnější, období praktické.

Šup do krasu každou sobotu, každou neděli. Hle jeskyňáře, s nezbytnou baterkou v kapse, jak svoji dívku vezme za ruku a vodí "úskalími" nahoru a dolů ...

Během putování se mu oči rozzáří, není to romantikou cesty, ani proto, že má po boku krásnou ženušku, je to proto, že cítí v chřípí sladký, jemný jeskynní vzduch. Začíná frenetické hledání: "Kde jsi, má krásná, kde jsi, moje zbožňovaná ?" Ona si myslí, že hledá ji ... iluze potěší.

Takové výlety trvají v zimě, v létě, non stop v slunečním žáru či za deště - snad nejzábavnější jsou v dešti a mrazu.

Během týdne navštěvuje mužíček pravidelně klub, kde staří jeskynní mazáci předávají zkušenosti a doporučení mladým tovaryšům. Dívka se v klubu nejprve baví, zaujatá různými bedničkami, zahrnutá mapami, naslouchá rozpravě a snaží se pochopit, o čem je řeč. Časem pochopí, že to neví ani diskutující.

V tom období lze na dívce pozorovat první příznaky rozčarování a začínají hádky ...

Přesto musíme jeskynnímu muži přiznat i klady: má velké srdce, ve kterém je místo pro jeho ženu a hodně, hodně místa pro jeho jeskyně. A optimální číslo ?

TŘI: ON, JESKYNĚ, ONA.

Rossana Novel (Progressione 13/85)

JAK TO VLASTNĚ JE

Zveme naše čtenáře na výpravu po stopách vzniku jednoho čísla *Stalagmitu*.

Pro většinu čtenářů to bude tak trochu překvapením, co vše předchází okamžiku, kdy dostanete do rukou nové číslo zpravodaje.

Je dejme tomu dvacátého února odpoledne. Koná se redakční uzávěrka. Znamená to definitivně rozhodnout, který materiál bude do čísla zařazen. Výběr zjednodušuje skutečnost, že rozsah stránek jednoho čísla převyšuje zásobu autorských příspěvků. A tak zbývající plochu musíme zaplnit sami. Je rozhodnuto, které fotografie budou v připravovaném čísle otištěny a kam dáme plánec či kresbu. Musí se udělat rámcový propočet textu na plochy stránek, zvolit jak velké písmo bude vytištěno, kolik řádek, kolik písmen, kam vsadit fotografii a jak bude ve své konečné podobě veliká.

Zhotoví se tzv. "zrcadlo" jednotlivých stránek a je možné psát text pro fotoreprodukcii.

Psát text. Ano, ale jaký. V řadě případů ještě před redakční uzávěrkou musí být autorský text upraven po stylistické a pravopisné stránce (alespoň v rozsahu možností redakce). V některých případech musí ještě redakce prověřovat použité odborné termíny, protože se stává zejména počínajícím autorům, že zbloudí v záplavě odborných ter-

mínů a vlastně napíše i něco jiného než původně chtěl. To vše se děje i přes zásadu, že za formální i obsahovou stránku příspěvku si ručí sám autor. Je však na redakci zasáhnout tam, kde je to v rámci dobrého jména zpravodaje, nutné.

Většina autorů si však ani neuvědomuje, že patří k právům redakce pracovat s jejich příspěvky. Znamená to, že redakce může článek zkrátit (někdy to je jediné řešení při grafické úpravě stránky). Stejně tak může text opatřit redakčními poznámkami. Provést jazykové úpravy, opravit použité jednotky dle platné soustavy a pod. Vše toto činí redakce s posvátnou zásadou, že zásah do autorského materiálu nesmí změnit jeho podstatu, případně narušit záměr autora. Pokud by k tomu mělo dojít až již v důsledku toho, že autor uvádí skutečnosti odporující informace a pod., redakce mu příspěvek vrátí s poznámkou k přepracování.

Vraťme se do momentu redakční uzávěrky, kdy jsou rukopisy již upraveny, roztrženy a zařazeny na své místo v budoucím čísle. Doprovodné fotografie jsou již také vybrány, stejně jako plánky a kresby, případně je určeno jaké kresby je zapotřebí a kam nakreslit. Také se musí připravit titulky (převážně z propisovny).

Potom nastane vlastní psaní předlohy pro tisk. Zde je velkou

výhodou pro životadárnost **Stalagmitu**, že jej píšeme na elektronickém psacím stroji. Pouze ten, kdo dříve celý text čísla musel psát ještě jednou navíc, dovede ocenit schopnosti takového stroje. Stroj, který dokáže psát různě silným i **negativním** písmem. Bohužel prozatím nemůžeme využívat i zbývajících tří rozdílných velikostí písma, protože nám chybí kotouče s českou abecedou. Nahražujeme to psaním na větší plochu a následným zmenšováním při reprodukci. Ovšem největší přednost je ve skutečnosti, že si stroj sám zarovnává pravý okraj sloupce. A hlavně napsání celého čísla trvá cca 5 - 7 dní. Za tu dobu nevysází pro časopis naší kategorie žádná tiskárna ani pár řádek. Také cenově vychází námi zhotovená předloha na cca 1/10 ceny obvyklé sazby.

Tak, vážení čtenáři, sledujte plynoucí čas.

Redakční uzávěrka, úprava rukopisů, zhotovení "zrcadel", úprava kreseb plánek a doplnění kreseb 3 - 4 dny.

Vlastní napsání předlohy pro tiskárenskou reprodukci, vmontování obrázků a zhotovení makety pro tiskárnu asi 7 - 9 dní.

Je pondělí třetího března, když odevzdáváme do tiskárny v Klimentské ulici předlohy pro ofsetový tisk nového čísla **Stalagmitu**.

Co se odehrává zde ? Předlohy jsou přefotografovány do požadovaných měřítek na ploché filmy 30 x 40 cm, roztrženy, setříděny a smontovány do jednotlivých stránek na astralonové podložky. Fotografie přefotografovány přes rastrovou síť a vmontovány do stránek. Potom následuje vykopírování na kovolisty o formátu A 2. Kovolisty, představující vlastní ofsetovou tiskovou formu, jsou po zpracování nejdůležitějším bodem ve vzniku zpravodaje. Následuje jejich upevnění v ofsetovém tiskařském stroji. Když se jeho kola roztočí, tak lze spatřit první výtisky.

Nejdříve se potiskne jedna strana archu formátu A 2 v celém nákladu 2.500, tak se tiskne další arch. Teprve když je potištěno všech 6 archů z jedné strany, tiskne se strana druhá. Potom v následujících dnech jsou oboustranně potištěné archy A 2 rozřezány na formát A 3 a zabaleny cca po 500 listech v jednom balíku.

To však je již pátého dubna. Po celé proceduře v tiskárně, která trvala měsíc, nás čeká další úskalí. Přebíráme číslo **Stalagmitu** ještě jako polotovar.

Musíme si sami zajistit knihařské zpracování. Co to je ? Celkem maličkost. Dovedete si představit jeden konfekční balík papíru formátu A 4 co se používá v kancelářích na psaní ? Pokud ano, tak si před sebou položte dva vedle sebe a dostanete balík velký jako je 500 volných listů **Stalagmitu**. Jedno číslo zpravodaje představuje při nákladu 2.500 kusů celkem 30.000 listů A 3. Je to přesně 60 balíků papíru formátu A 3. To je slušně přeložené osobní auto pouze s řidičem, zasypaným papírem.

Co bude dál ? Auto odjíždí do klubovny ZO ČSS 1-06 Speleologický klub Praha, na Vinohrady. Někdy to je lepší jet dvakrát (to když se tisklo na tlustší a těžší papír). Protože 5.4. je pracovní sobota, tak řada členů klubu přijde v sobotu odpoledne a během neděle pomáhat při knihařském zpracování zpravodaje.

Na dlouhém stole jsou srovnány jednotlivé štosy volných archů A 3 (na každém je na jedné i druhé straně po dvou stránkách A 4 textu). Kolem stolů chodí dokola členové klubu a "snášejí" jednotlivé výtisky **Stalagmitu**. Na sousedním stole jsou ohýbány ve hřbetě - na tzv. "stříšku". Tím vznikne výtisk, ve kterém již lze listovat a číst, ale není ještě hotový. Výtisky takto zpracované se ukládají do krabic od banánů a převážejí opět autem do jiného podniku, kde se dokončí knihařské zpracování

oříznutím okrajů na stejný formát. Následuje opět zabalení do krabic od banánů a další převoz do klubovny.

Ve čtvrtek 17. dubna nastává již zásadní operace. Podle rozdělovníku se vkládají jednotlivé výtisky do obálek, balí do balíků, nalepují adresy, vypisují průvodky. Pro méně početné ZO ČSS a pro OS SSS se na stolech hromadí vždy po několika obtloustlých obálkách (do obálky lze vložit maximálně 6 - 10 ks, podle použitého papíru) na stejnou adresu. Pro početnější ZO ČSS vznikají balíky (které jsou pracnější). Nevím jak dalece si dovedete představit pohromadě 100 poštovních balíků? Stejně tak si asi těžko představíte, jak asi dlouho takové zabalení trvá. Zkuste si to někdy až budete posílat někam balíček schválně stopnout (zabalení, opatření adresou a vyplnění poštovní průvodky).

U nás to dokážeme za dva večery a jenom díky tomu je možné v pondělí naložit dvakrát auto a zásilky odeslat.

Je to přesně 61 dní tj. 2 měsíce po redakční uzávěrce čísla.

Zatím nejkratší čas na celou proceduru byl 6 týdnů. Za míň to není možné.

Možná, že nyní někdo ze čtenářů si zabručí, že ZO ČSS 1-06 má členů jako kobylek, tak to vše není takový problém. Pro ujasnění jenom přehled kolik lidí je vlastně do jednotlivých fází (mimo vlastní tiskárnu) zapojeno.

Redakční uzávěrka a příprava předlohy pro tiskárnu 2 - 3 lidí, pouze výjimečně 4. Na "snášení" vytištěných stránek se podílí dle okolností někdy 5-8, jindy i 30 lidí. Zde hodně záleží na tom kdy se současně kryje termín snášení Stalagmitu s termínem schůzky členů. Rekord byl 41 lidí a minimum 2. Na vlastní distribuci, tj. zabalení a opatření adresami, vypsání průvodek stačí 4 - 6 lidí na 2 - 3 dny. Na poštu to odvezou ve dvou.

Znamená to, že všechny zapojené osoby věnují jednomu číslu zpravodaje dohromady asi 350 pracovních hodin.

Jak vidíte, tak vznik jednoho čísla zpravodaje zabere dosti času a energie. Vyžaduje to značnou dávku profesionality od těch, kteří zpravodaj dělají. I když je vydavatelem amatérská organizace, tak to neznámá, že redakční kolektiv je pouze kolektivem nadšenců. Rozhodně zde není nouze o potřebnou kvalifikaci a praxi v redakční práci i v tiskárenské a knihařské technologii.

Vlastními silami zajišťuje ZO ČSS 1-06 pouze ty úkony, které v polygrafických provozech většinou dělají pomocné síly a které patří k nedostatkovým. I to by bylo možné zadat někomu podniku, ale za cenu prodloužení výrobní lhůty o 2 - 3 měsíce. A potřebujeme zpravodaj, který nám bude přinášet přes půl roku staré zprávy?!

Také do redakce pronikají informace, že někteří členové ČSS nařikají na nedostatky v distribuci **Stalagmitu**.

Do každé ZO ČSS zasíláme tolik výtisků, kolik máme z té ZO nahlášeno členů. Směrdatná jsou pro nás sdělení dopisovatele ZO, protože přísun informací z jiných pramenů je pouze nahodilý.

Dopisovatel každé ZO dostane poštou počet výtisků odpovídající počtu členů. K jeho povinností patří rozšířit výtisky mezi členy ZO. Ať již rozesláním, či rozdáním na schůzi členů. Pro redakci je dopisovatel konkrétní odpovědnou osobou. Pokud ve své ZO dopisovatel řádně neplní funkci, zvolte si nového a nesvádějte to na nás. Za uplynulé období jsme obdrželi pouze 2 oprávněné připomínky na zasílání špatného počtu výtisků i přes ohlášenou změnu. Ale také se nám vrací zpět zásilky, neboť si je adresát nevyzvedl, nebo změnil adresu a nás neinformoval.

Vladimír Vojíř

NÁŠ ROZHOVOR

Dnes jsme požádali o rozhovor zástupce ústřední odborné komise vědecké České speleologické společnosti, RNDr. Pavla Bosáka, CSc., který odpověděl na naše otázky.

■ Čtenáře zajímá jakými otázkami se zabývá vědecká komise od svého ustavení a jaké byly počátky její práce ?

Okruh otázek, kterými se naše komise zabývá, je velmi široký. Zahrnuje totiž nejen obory týkající se vlastní krasové vědy, tedy karsologie, ale veškeré obory přírodních věd. Jak nauky o neživé, tak i živé přírodě.

Vzhledem k tomu v počátcích činnosti ČSS po svém ustavení, hledala adekvátní formy práce, náplň své činnosti a zejména spojení se ZO ČSS a návaznost na jejich terénní působení. Znamená to, že po určitém velmi aktivním počátku v činnosti komise - připomeňme si např. kurz "Fosilní kras", organizačně velmi dobře zajištěný ZO ČSS 6-07 Tišnov - došlo k určité stagnaci.

Neznamenalo to, že komise přestala pracovat. Bylo však nutné hledat optimální cesty další činnosti.

■ Jaká opatření přijala komise pro zvýšení aktivního podílu na činnosti ČSS ?

S ohledem na to, že speleologická činnost ČSS je územně značně roztržistěná, bylo nutné řešit nejprve tento problém - organizační.

Komise přistoupila k tomu, že byla vytvořena dvě centra komise a to pro Čechy a pro Moravu. Dále jsme se pokusili zahrnout do organizační struktury pokud možno většinu disciplín přírodních věd a některých věd společenských a personálně tyto obory zajistit.

Byly proto zřízeny subkomise, v nichž pracuje nejméně jeden specialista z Čech a jeden z Moravy. Některé subkomise nebyly plně personálně obsazeny, protože příslušný výzkum, nebo příslušná metodika je rozpracovávána pouze v jedné části ČSR, nebo pouze jedním kolektivem speleologů. Tato struktura byla stabilizována na počátku roku 1985. Proto zatím opatření nelze hodnotit.

■ Co má komise v plánu na období do roku 1990 a jaké formy spolupráce bude uplatňovat vůči základním organizacím ČSS ?

Podle Stanov ČSS je každá ústřední odborná komise poradním orgánem ÚV ČSS. Z toho vychází i naše koncepce spolupráce se ZO ČSS. V první řadě je nutno si uvědomit, že členové komise - profesionálové v různých odvětvích věd - řeší především úkoly ve svém zaměstnání a proto se nemohou věnovat servisní činnosti pro ZO. To byl také jeden z důvodů proč organizační struktura komise byla rozdělena do subkomisí a na českou a na moravskou část. Není totiž myslitelné, aby každý člen komise detailně znal situaci všech lokalit ČSS a jednak různé geopolitické vazby a vztahy v rámci lokalit krasových oblastí nebo krajů. Zdá se nám, že rozdělení na českou a

a moravskou část komise je proto opodstatněné a jednotliví reprezentanti subkomisí budou moci lépe přistupovat k řešení problémů, protože znají místní situaci.

■ Jakou formou bude udržován styk se ZO ČSS a jak bude komise působit na ZO ČSS a tím i na členskou základnu společnosti ?

ZO ČSS se budou obracet na reprezentanty subkomisí. Tito zástupci komise mají za úkol vytvořit kolektiv spolupracovníků z jednotlivých ZO jejichž prostřednictvím by se realizoval styk se ZO. V případě významnějších objevů, záchranného výzkumu a dalších akutních problémů se pokusí členové komise přebývat i mimo území zájmu, operativně zabezpečit potřebný odborný dohled, radu, nebo přímo osobní podíl na výzkumu. Hlavní formou působení na ZO budou však i nadále kurzy, popř. semináře nebo konference, pořádané ÚOK vědeckou pro členy ČSS, ve kterých budou seznamováni především s metodikou výzkumu i s nejnovějšími poznatky našimi i zahraničními.

■ Jakým způsobem bude komise zajišťovat pořádání kurzů ?

Pořádání kurzů však nemůže komise zabezpečit prostřednictvím svých členů, beztak již značně pracovní vytížených, ale jen ve spolupráci s KV ČSS, nebo jednotlivými ZO ČSS, které komisi pomohou s organizačním zabezpečením např. zajištěním ubytování a administrativním provozem v průběhu akce. Osvědčilo se to již při prvním kurzu Fosilní kras a není důvodů, proč by tomu nemělo být i do budoucna ZO ČSS tak budou mít možnost přímého podílu na činnosti naší komise.

■ Existuje něco jako 5-letý plán práce vědecké komise, který by blíže specifikoval činnost do budoucna ?

Ano. K zabezpečení činnosti vypracovala komise plán práce na léta 1986 - 1990, což je cca 20-ti stránkový dokument, schválený ÚV ČSS. Zájemcům je k dispozici k nahlédnutí v sekretariátu ÚV ČSS.

■ A co zahraniční spolupráce ?

Nová struktura komise vědecké nám umožňuje lépe spolupracovat s komisemi UIS. Náplň subkomisí ÚOK vědecké a komisí UIS jsou identické, případně některé subkomise kumulují náplň více komisí UIS.

■ Jakým podílem je ČSS zastoupena na činnosti komisí UIS ?

ČSS se aktivně podílela především na práci komise pro fyziku, chemii a hydrogeologii krasu a komise pro speleochronologii a paleokras, abychom zmínili ty komise, které jsou tak říkáme v našem "resortu".

Kromě těchto komisí, ČSS významně spolupracovala např. s komisí pro výchovu UIS, což však není naše doména.

#####

Návaznost na činnost komisí UIS je zabezpečena tím, že schválení členové komisí UIS jsou v převážné většině členy ÚOK vědecké ČSS. Tato forma spolupráce na úseku zahraničním do budoucna není jedinou formou.

■ Mohou se čtenáři dozvědět jaké má komise vědecká další představy o možnostech spolupráce v zahraničním úseku ?

Jistě. Rádi bychom spolupracovali i na přípravě zahraničních akcí s jednotlivými ZO ČSS v rámci jejich výměnných akcí se zahraničím. Nemáme v úmyslu ZO ČSS vyjiždějícím na zahraniční akce něco předepisovat, přikazovat, zakazovat, popřípadě si vyhrazovat další práva, tak jak by to rádi chtěli někteří z členů ČSS, ale máme zájem o spolupráci při výzkumném programu každé expedice nebo exkurze. Musíme si uvědomit, že každá zahraniční akce ČSS přináší vždy poznatky dokumentačního charakteru, např. schemata krasových území, náčrty nebo mapy jeskyní a propastí a pod., bez ohledu na to zda se jednalo o "vědeckou" expedici nebo exkurzi laických zájemců o kras. Někteří pořadatelé zahraničních akcí nemají v mnoha případech ani ponětí o tom, že takováto akce by mohla přinést i poznatky jiného druhu. Nechci zmiňovat již obligátní a často omílané kosti a kostičky, s nimiž je to potíž, že jejich odběr musí být fundován a přesně zaznamenán. Mám na mysli např. přivezení biologického materiálu, tzn. netopýrů, různých druhů hlodavců nebo hmyzožravců, jejichž odchyt je velmi jednoduchý a mnohdy i obveselující. To jsem uvedl jako příklad. Nemíním tím nabádat k hromadnému vraždění těchto bezbranných tvorů, z nichž např. netopýři jsou chráněni v mnoha státech.

■ Co očekává komise vědecká od obnovení komise pro zahraniční styky ČSS ?

Doufáme, že její obnovení přinese i naší komisi přehled o zahraničních akcích v dostatečném předstihu, tak abychom se mohli vedoucím akcí "vnutit" s některými z našich ideí, návrhů nebo také potřeb. Na druhou stranu by mohlo být zájmem vedoucích akcí vyplnit bílá místa na programu konzultacemi s členy naší komise.

V žádném případě to však neznamená, že bychom se chtěli personálně vnucovat do složení výpravy.

■ To znamená, že... ?

Každý z vedoucích zahraniční akce, by měl podle programu zvážit, zda nepotřebuje specialistu z některého z oborů, nebo ke splnění určeného cíle, myslím, že kterákoliv ústřední odborná komise ČSS, nejen naše vědecká, dotyčnému ráda poradí.

■ Jaké je personální složení komise ?

Předsedou ústřední odborné komise vědecké České speleologické společnosti je RNDr. Vojen Ložek, DrSc.. Tajemníkem komise je RNDr. Ivan Horáček, CSc.. Subkomise jsou obsazeny takto:

subkomise pro fyzikální a geochemický výzkum a hydrogeologii krasu - Ing. Josef Slačik,

subkomise pro speleochronologii a paleokras

RNDr. Pavel Bosák, CSc. a RNDr. Dušan Hypr, subkomise pro krasovou geomorfologii - RNDr. Jan Příbyl, CSc.,

subkomise pro faunu a flóru krasových oblastí RNDr. Ivan Horáček CSc. a RNDr. Jaroslav Vašátko,

subkomise pro geofyziku krasu - RNDr. Libor Kraus,

subkomise pro archeologii krasu PhDr. Václav Matoušek,

subkomise pro hodnocení krasu jako krajinného fenomenu - RNDr. Vojen Ložek DrSc.,

dále jsou členy komise:

RNDr. Otakar Štelcl, CSc., PhDr. Slavomil Vencel, CSc., p.g. Vladimír Lysenko a RNDr. Antonín Jančařík.

■■■

Rozhovor připravil a otázky kladl:

Vladimír Vojíř

Protože čtenáře Stalagmitu také zajímá co dělají jednotlivé orgány společnosti, budeme touto formou přinášet informace, které se řádový člen většinou ani nedoví.

Pro příští číslo Stalagmitu (1986/4) jsme požádali o odpověď na několik otázek Ing. Ferdinanda Šmíkmátora, předsedu ústřední odborné komise technické České speleologické společnosti.

Potom bude následovat rozhovor s předsedou komise pro mezinárodní spolupráci a dále s ostatními představiteli jednotlivých komisí.

-red-



#####

